

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Dispytatio XVI. De Demonstratione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

fitis præmissis posset intellectus cessare ab assensu: tunc enim, licet forte requireretur licentia voluntatis, verum cum illatio esset evidens, non

putarem magnam pietatem ostensuram voluntatem, eam dando licentiam. Quid ergo isti nobis hic piam intrudunt affectionem?

DISPUTATIO DECIMASEXTA.

De Demonstratione.

DEMONSTRATIO est perfectissimus syllogismus, & obiectum attributionis Logicae, iuxta dicta Disputatione II. Ideo de illa oportet aliquantulum longius disputare.

SECTIO I.

Definitio & diuisio Demonstrationis.

DEMONSTRATIO definitur esse Syllogismus, in quo ex præmissis evidentibus recte dispositis sequitur evidenter conclusio. Syllogismus ponitur loco generis, quia in eo conuenit cum sophistico & probabili, cetera ponuntur loco differentiae. Ad Demonstrationem reducitur syllogismus constans vnâ præmissâ evidenti, & aliâ ceterâ, etsi obscurâ, qualis est, quæ cognoscitur per fidem diuinam. Imò etiam licet vtrique præmissa sit de fide, si tamen conclusio euidenter inferatur, solet vocari communiter Demonstratio: quia cum hi syllogismi habeant tantam aut maiorem certitudinem, quàm demonstrationes naturales, longèque differant à probabilibus, in quibus potest esse error; inde fit, vt communiter ad Demonstrationem reducantur, quod tamen ad modum loquendi spectat.

Demonstratio diuiditur in demonstrationem à priori, seu propter quid, & in demonstrationem quia, seu vt communiter explicatur, à posteriori. Demonstratio à priori est illa, quæ per causam demonstratur effectus: vt cum per existentiam solis ostenditur existentia lucis, quæ est eius effectus. Vbi aduerte, non requiri ad demonstrationem à priori, medium esse veram causam realem; sufficit enim, si saltem sit ratio nostra causa aut ratio illius, vt cum ex intellectu Dei ostenditur eius voluntas, & ex rationalitate ostenditur risibilitas.

² Demonstratio à posteriori est, quando ex effectu vel quasi effectu ostenditur existentia causæ vel quasi causæ; vt si ex luce ostenderem existentiam solis. Aduerte, nonnullos dixisse, Demonstrationem propter quid non esse quamcumque demonstrationem à priori, sed eam quæ fit ex causâ proximâ; eam verò quæ fit ex remotâ, non esse propter quid: vt si per existentiam solis ostenderem existentiam caloris, quia inter solem & calorem mediat lux, quæ est causa caloris, & effectus solis. Sed hæc quæstio est de solo nomine, in quâ placent, qui eam dicunt esse propter quid: quia effectus non solum dicitur existere propter causam proximam, sed etiam propter remotam.

Obserua Primò, multas veritates posse à priori & posteriori simul demonstrari, vt v. g. esse admirabile, demonstratur à priori per rationale,

à posteriori verò per risibile. Alias verò esse veritates, quæ tantum vel à priori vel à posteriori demonstrari possunt: quia cum necessariò sistendum sit in aliquo primo conceptu, ante quem non sit alius; inde fit, illam non posse demonstrari à priori, quia nullam habet causam sui: è contrario verò etiam sistendum sit in aliquo vltimo, post quem non sit alius; inde rursus sequitur, illum non posse demonstrari à posteriori, quia (vt supponimus) nihil habet posterius se.

Obserua Secundo, Demonstrationem à priori & posteriori differre inter se etiam Logice, plus quàm differant duæ demonstrationes à priori, alia Physica, alia Metaphysica. Ratio est, quia Logica per se agit de differentiâ inter demonstrationem à priori & posteriori, non verò de differentiâ demonstrationis Physicæ & Metaphysicæ: dat enim regulas in communi, quomodo debeat fieri demonstratio à priori, & in quo differat à demonstratione à posteriori, quod non præstat circa differentiam demonstrationis Physicæ & Metaphysicæ inter se.

Obiicies Primò contra diuisionem positam: Hæc demonstratio, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, non est demonstratio à priori nec posteriori, ergo præcedens diuisio non est adequata. Consequentia est euidentis. Antecedens probatur: quia esse animal, neque est causa hominis, neque effectus; ergo non est à priori, neque à posteriori. Respondeo, illam demonstrationem posse dici à posteriori: homo enim ratione nostrâ est quid posterius animali, id quæ non valet, est animal, ergo est homo; è contra verò benè inferitur, est homo, ergo est animal. Sicut in causis non valet argumentum à causâ ad effectum, valet tamen ab effectu ad causam; idè argumentum ab homine ad animal, quasi à posteriori Logice dicitur. Quod si hoc tibi durum videatur, lege solutionem obiectionis secundæ.

⁴ Obiicies Secundo: Quando definitio demonstratur per definitum, aut è contrario, non demonstratur, neque à priori neque à posteriori; quia nec definitio est causa definiti, neque è contrario, quod verum est etiam ratione nostrâ: tam enim valet consequentia à definitione ad definitum, quàm è contrario. Fateor, hoc argumentum convincere, eam diuisionem communem esse diminutam. Vnde, vt illam defendam, per demonstrationem quia, intelligo cum nonnullis, non solum demonstrationem à posteriori, sed omnem aliam quæ non sit à priori, qualis est illa de quâ in obiectione. Ideo supra non dixi, demonstrationem quia esse à posteriori, sed communiter vocari à posteriori. Et hæc solutio potest adhiberi primæ obiectioni, si, quæ ibi traditur, penitus non arriserit.

⁵ Secunda demonstrationis diuisio est in perfectam

Etiam & in perfectissimam. Hæc est, in quâ per definitionem essentiali, ut per medium, demonstratur prima passio essentialis: ut cum per definitionem hominis, scilicet per *animal rationale*, demonstro de illo, esse admirativum. Perfecta est omnis alia demonstratio, hæc vnâ exceptâ. Quomodo autem eam in communi definimus? Hoc modo: *Perfecta demonstratio est, in quâ ex præmissis eidentibus conclusio eidenter sequitur, in quâ tamen non demonstratur prima passio de essentiali.* Vel breuius: *Est demonstratio, sed non de primâ passione ex essentiali.* Demonstratio ponitur loco generis, alia loco differentie, etiam si sit negatiua, ut sæpè in multis definitionibus contingit.

SECTIO II.

De præcognitis ad Demonstrationem.

PRÆCOGNITA, id est, prius cognita, sunt ea quæ prius cognosci debent ante demonstrationem, de quibus Aristoteles lib. 1. Posteriorum, cap. 1. & 8.

6. Circa quæ Aduerte Primò, tria posse præcognosci ante Demonstrationem: vel *subiectum* de quo aliquid demonstratur, vel id *quod demonstratur*, vel *principia* ex quibus demonstratur.

Aduerte Secundò, circa quamlibet ex his rebus duo posse præcognosci, vel *quod sit*, vel *quid sit*. Præcognoscere *quod sit*, contingit vel præcognoscendo existentiam, vel possibilitatem rei. Prænotio *quid sit* est duplex, vel *quid nominis*, vel *quid rei*. Prænoscere *quid nominis*, est præcognoscere significationem nominis: *quid rei*, est præcognoscere quidditatem & essentiali rei.

Aduerte Tertiò, posse esse quæstionem & de præcognitis ante ingressum Demonstrationis, & de præcognitis in progressu ipsius Demonstrationis ante conclusionem ipsam. Quo posito,

PRIMA CONCLUSIO. Ante quamlibet demonstrationem debet præcognosci quid sit *subiectum*, id est, quid significet nomen, v. g. homo, & quid sit ipse homo, non quidem omnino perfectè, sed saltem confusè, & in ordine ad accidentia exteriora, v. g. in ordine ad figuram. Probatur Conclusio: nam si ego ignorem significatum nominis, nihil prorsus potero de re significatâ demonstrare. Sume v. g. nomen Græcum *ἄνθρωπος*, quantumvis significet *hominem*, si ego id ignorem, non potero de illo demonstrare esse possibile; ergo debet prius cognosci ante omnem demonstrationem, saltem *quid nominis*.

7. Dices: Qui propria & internâ indagatione discit, non est sollicitus de nomine; ergo non est necessarium, ante omnem demonstrationem noscere *quid nominis*. Respondeo, me loqui de demonstratione humanâ, in quâ etiam ille, qui apud se solum discurrit, semper ponit aliquod nomen illi rei de quâ discurrit, quo eam notet, vel saltem aliquod aliud signum nomini æquiualens. Quod verò debeat præcognosci etiam aliquo modo *quid rei*, patet: nam eo ipso quod præcognoscatur *quid nominis*, iam præcognoscitur *quid rei*, saltem in ordine ad aliqua accidentia exteriora; neque enim possum scire, vocem *homo* significare hominem, nisi aliquam notitiam, saltem confu-

sam, de ipso homine id temporis habeam. Aduerto tamen, hoc non esse proprium Demonstrationis: prærequiritur enim ante definitionem & diuisionem, imò & ante quodlibet iudicium. Quod autem hæc notitia non debeat esse explicata, inde patet, quia in pluribus Demonstrationibus demonstratur ipsa essentiali rei per aliquam passionem; ergo non debet præcognosci essentiali ante omnem demonstrationem.

SECUNDA CONCLUSIO. Non semper supponitur de subiecto *quod sit*, id est, quod existat, vel sit possibile. Patet clarè, quia in pluribus demonstrationibus ostenditur vel existentia, vel possibilitas subiecti: ut cum dico, *homo est animal rationale*, sed animal rationale non repugnat existere, ergo neque homo. Verum tamen est, in multis demonstrationibus supponi præcognitam possibilitatem subiecti, & de illo inquiri quale sit.

Sed obijcies: Nostra scientia acquiritur experientia, ergo omnis demonstratio supponit præcognitum subiectum, quantum ad esse existentia. Patet consequentia: quia supponit experientiam de illo, experientia autem debet necessariò esse de re existenti. Respondeo, nostram scientiam ita experientia acquiri, ut tamen ex his quæ experimur ad cognitionem aliorum quæ non sumus experti, deueniamus: habemus enim cognitionem de Deo, de Angelis, de substantiis, quas tamen non experimur; per sensus enim, à quibus oritur experientia, solum agnoscimus accidentia exteriora. Deinde, licet de quacumque re, quam demonstramus, præcesserit necessariò experientia, possumus tamen præscindere ab illâ in aliquibus demonstrationibus: ut cum hominem, quem prius noui existentem, ostendo aliquâ ratione esse possibilem; tunc enim ad eum syllogismum formaliter non præcedit notitia de eius possibilitate, sed illam infero ex præmissis in conclusione.

TERTIA CONCLUSIO. Prædicatum quod in conclusione vnitur cum subiecto, & quod demonstratur, debet præcognosci, non solum quoad vocis significationem, sed etiam quoad *quid rei*, saltem confusè, non tamen est necesse præcognosci *quod sit*. Hæc Conclusio habet duas partes: & probatur quoad primam eadem ratione, quâ de subiecto demonstrationis idem ostendimus numero 6. quia non potero affirmare, conuenire alteri id cuius nullam habeo notitiam, ut lumine naturæ notum est. Quoad secundam partem probatur etiam ratione, quâ Conclusione secundâ idem de subiecto ostendimus: in multis enim demonstrationibus ostenditur possibilitas illius prædicati, ergo ea non debet supponi cognita ante quamcumque demonstrationem. Ceterum, sicut de subiecto dixi, non esse necessariam præcognitionem perfectam, quia illa acquiritur sæpè per ipsam demonstrationem; ita similiter nunc dico, non requiri notitiam perfectam illius prædicati, quia illa sæpè acquiritur per ipsam demonstrationem.

QUARTA CONCLUSIO. Non est necessarium, ante quamlibet demonstrationem præcognosci expressè illa principia communia & vniuersalia, *Quodlibet est vel non est, Nihil potest simul esse & non esse*, & alia similia. Probatur facile: quia immemor illorum, potest quis efficere demonstrationes, quas efficiunt sæpè rustici, quibus numquam

quam venere in mentem illa principia. Fateor, ad hoc ut possit vis demonstrationis perfecte intelligi, & conclusio negata per reductionem probari, necessariam esse notitiam illorum principiorum, ex quorum ignorantia provenit aliquando, ut licet neges ruitio conclusionem evidenter illatam, non tamen possis ab illo redargui, redarguendus a Philosopho habente perfectam notitiam illorum.

Dices: Tota vis demonstrationis consistit in eis principiis, ergo si ignorentur, non poterit fieri ulla demonstratio. Primum respondeo, demonstrationem non inniti eis principiis, sed iis, *Quae sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.* Secundò dico, etiam hoc principium non necessarium praevidendum ante demonstrationem: sufficit enim, si dum efficit demonstrationem, proponatur in particulari materia, haec duo extrema inter se connexa, quia connectuntur vni tertio; tunc enim illud principium in particulari cognoscitur.

11 QUINTA CONCLUSIO. Etiam praerequitur cognitio *quid nominis*, & *quid rei*, de medio demonstrationis, ob eandem rationem, quibus de subiecto & praedicato idem ostendimus Conclusionibus praecedentibus. Quod si Aristoteles non posuit hanc praenotionem medij, forte eam insinuat tacite in aliis praenotionibus.

SEXTA CONCLUSIO. In ipso fieri demonstrationis, debet praenosci veritas obiectiva praemissarum, id est, debet intellectus illis propositionibus assentiri ut veris, alioquin non poterit illis moveri ad assensum conclusionis. Quae Conclusio adeo est manifesta, ut nullam indigeat probatione.

Rogabis, utrum praedictae praenotiones de subiecto, praedicato, & medio sint acquisitae per discursum, an sine illo. Respondeo, aliquas necessarium debere acquiri sine discursu, illas scilicet quibus vivimus in primo discursu; alias vero aliquando esse acquisitas per alium discursum, ut quando conclusionem vnius syllogismi sumo pro antecedenti ad alium syllogismum; ita tamen, ut necessarium deveniendum sit ad aliquas propositiones primas, ex quibus ortum duxerit ille discursus, quae non per discursum, sed vel experientia, intuitionem, aut explicationem terminorum cognita fuerint.

SECTIO III.

Praemissa demonstrationis debent esse vera, nequeunt tamen esse veriores conclusionem.

12 SUPPONO ex Disputatione XIV. num. 1. veritatem esse conformitatem propositionis cum suo obiecto, ita ut obiectum sit a parte rei, sicut per propositionem affirmatur; falsitatem vero consistere in difformitate propositionis cum obiecto. Item ex numero 65. vnam veritatem posse esse aliam perfectiorem & magis necessariam, non tamen formaliter, & in rigore maiorem aliam, quia (ut ibidem dixi) veritas consistit in indivisibili, etiam si in falsitate, una possit esse maior alia. Ex quo sit

PRIMA CONCLUSIO. Praemissa demonstra-

tionis debent esse vera. Haec est communis, & certissima: quia cum tota veritas conclusionis pendeat in perfecto syllogismo ex veritate praemissarum, si aliqua ex illis sit falsa, conclusio erit exposita falsitati, quia ex falso aliquando sequitur falsum. Deinde in nostra sententia ratio est clarior: quia cum conclusio attingat intrinsece obiectum praemissarum, si aliqua ex praemissis esset falsa, conclusio etiam necessario deberet esse falsa, ut Disputatione praecedenti, Sectione 4. ostendi, ubi probavi, in mente numquam ex falso sequi verum.

Secunda ratio est, quia praemissa Demonstratio¹³ tionis debent esse certa & evidentes, repugnat autem evidentia de obiecto falso. Huic rationi non multum fido: si enim divinitus relicta specie de albedine destrueretur albedo, tunc homo certissimus esset de existentia albedinis, & putaret se evidenter eam intueri, & tamen falleretur. Video, a te dici posse, eam non esse evidentiam Metaphysicam, sed Physicam, cui potest subesse falsum. Bene, sed ego iam rogo, unde inferas, in Demonstrationibus istis a posteriori, quae causam ex effectu probamus, aliam requiri evidentiam quam physicam? An quod homo discurrat, vel moveatur maiori quam physica seu experimentaliter per sensus intuitionem potest cognosci? Nisi forte animal moveri, dicas non posse absolute demonstrari, quod iam erit quaestio de nomine, contra acceptionem demonstrationis. Ego nunc solum contendo, ex evidentia, quam ordinatè habent nostrae demonstrationes, non inferri necessario, etiam divinitus, eas esse veras: unde rursus concludo, veritatem praemissarum non exigi in eis verbis, *certa & evidentes*, quia ibi non petitur evidentia Metaphysica, cui repugnat falsitas.

Posses forte dicere, in eo casu eas propositiones¹⁴ nes, seu ea obiecta esse quidem nobis certa & evidentia, non tamen in se. Sed contra, quia evidentia & certitudo non est in ipsis rebus, sed in nostro intellectu.

Respondebis ulterius, tunc me non esse certum aut evidentem de eo obiecto, sed putare me esse certum. Sed contra, quia certitudo est firma adhesio intellectus, quam si quis habeat, etiam ex ignorantia potest verè dici certus; nisi confundas certitudinem cum veritate, & eam dicas etiam desumi per denominationem extrinsecam ab obiecti existentia. tunc autem erit quaestio de nomine circa vocem *certitudo*. Explico hoc manifestè in exemplo supra posito de visione albedinis. Haec visio, quando albedo existit, causat in intellectu actum quemdam siue iudicium, quo certò & evidenter dicit albedinem existere; ablata divinitus albedine, & manentibus speciebus de illa, manent iidem actus ex parte intellectus: ergo si certitudo & evidentia adequatè in illis solis consistebat, etiam tunc manebit ea certitudo & evidentia, & tamen non est obiectum sicut iudicatur; ergo certitudo & evidentia cohaeret cum falsitate. Si verò dicas, tunc eos actus iam verè & realiter non esse certos & evidentes, sed solum apparenter; tunc infero, Ergo certitudo & evidentia non minus quam veritas desumetur inadecuatè ab existentia obiecti, eo modo quo per propositionem iudicatur; cum tamen communiter videatur doceri, certitudinem & eviden-

evidentiam esse adaequatè intrinsecas actui. Sed quia, ut dixi, hæc iam erit quæstio de nomine, si certitudinem & evidentiam ab obiecto etiam inadæquatè desumpseris, dic, non posse esse veram certitudinem & evidentiam, nisi ita obiectum existat sicut iudicatur. Si verò certitudinem solum dixeris firmam adhesionem, evidentiam verò claram cognitionem, dic, eis posse subesse falsum aliquando, ut probatum est.

SECUNDA CONCLUSIO. Præmissæ non sunt veriores conclusioni. Hæc patet clarè ex suppositis initio Sectionis: quia si nequit esse una propositio verior aliâ, certum est, non futuras veriores præmissas conclusioni; unde veritas conclusionis nec maior nec minor erit veritate præmissarum, sed omnino æqualis.

16 TERTIA CONCLUSIO. Non oportet ut veritas præmissarum magis necessaria sit veritate conclusionis. Probatur. Illa veritas est magis necessaria, cuius obiectum magis necessariò existit: sed obiectum præmissarum non magis necessariò existit quàm obiectum conclusionis, ergo nec veritas præmissarum est magis necessaria veritate conclusionis. Probatur Minor, quia sola eget probatione: nam obiectum conclusionis non distinguitur ab obiecto præmissarum, ergo non potest unum alio magis necessariò existere. Deinde, quæ sunt eadem vni tertio, tam necessariò sunt eadem inter se, ac cum tertio: sed in conclusione dicitur ea esse idem inter se, in præmissis verò esse eadem vni tertio; ergo tam necessaria est veritas conclusionis quàm præmissarum, ergo hæc non est magis necessaria quàm illa.

17 QUARTA CONCLUSIO. Veritate conclusionis non est perfectior veritas præmissarum, imò potius veritas conclusionis est perfectior veritate præmissarum. Probatur facile in nostrâ sententiâ assente, per assensum conclusionis attingi obiectum præmissarum: quia ille actus est perfectior, qui clariùs & perfectiùs attingit suum obiectum; sed præmissæ solum cognoscunt *Petrum* v. g. & *hominem*, esse idem cum rationali, conclusio autem cognoscit, & esse idem cum rationali, & esse idem inter se; ergo conclusio est perfectior etiam utraque præmissa, non quidem veritate desumptâ ex perfectiori obiecto, quia hoc (ut dixi) est idem respectu præmissarum, & conclusionis, sed desumptâ ex maiori & nobiliori penetratione eiusdem obiecti. In sententiâ autem negante, per assensum conclusionis attingi obiectum præmissarum, dicendum est, necessariò aliquam ex præmissis esse æquè perfectam ac conclusionem, alteram verò præmissam & posse esse perfectiorem & etiam imperfectiorem conclusioni. Prima pars; scilicet, unam ex præmissis debere esse æquè perfectam, probatur: quia cum prædicatum, quod infertur in conclusione, debeat esse cognitum in aliqua ex præmissis, necessariò aliqua ex illis debet esse æquè perfecta ac conclusio. Secunda verò pars, quod altera præmissa possit etiam esse magis perfecta, inde patet: quia cum possit per utramque præmissam cognosci definitio essentialis rei, quin cognoscatur per conclusionem, ut quando definitio assumitur pro medio ad inferendam passionem; tunc quælibet præmissa est perfectior conclusioni. Tandem, quod una præmissa possit esse imperfectior conclusioni, patet: quia potest definitio

essentialis cognosci per conclusionem, quin cognoscatur per utramque præmissam, ut quando ipsa definitio infertur in conclusione; tunc enim non potuit poni ea definitio in utraque præmissa, sed in vna. inde fit, ut altera ex præmissis sit imperfectior conclusioni, quæ cognovit per definitionem obiectum, quod non habuit una præmissa; altera verò, quæ eam cognovit, sit æquè perfecta cum conclusioni. Utraque autem præmissa tunc erit perfectior conclusioni, quando, ut paulò antè dixi, in utraque cognoscetur definitio: ut quando assumitur pro medio ad inferendum aliquam passionem, quælibet præmissa erit perfectior conclusioni, quæ tantum cognoscit passionem.

Hæc declarantur exemplis. Si enim faciam 19 hanc demonstrationem, *omnis homo est animal rationale, Petrus est homo, ergo Petrus est animal rationale*: ecce conclusio, quâ dico, *Petrus est animal rationale*, est clarior & perfectior cognitio de Petro, quàm illa quâ in minori de ipso solum dixi, *Petrus est homo*: at non est perfectior & clarior quàm altera præmissa, in quâ dixi, *omnis homo est animal rationale*; est ergo conclusio perfectior unâ præmissâ, & æqualis alteri quoad claritatem. Dico, quoad claritatem, quia præmissa illa est perfectior quoad vniuersalitatem: extenditur enim ad omnes homines, conclusio verò ad solum Petrum. Si autem è contrario faciam hunc syllogismum, *Omne animal rationale est homo, Petrus est animal rationale, ergo Petrus est homo*, conclusio illata est imperfectior quilibet præmissâ: quia in conclusione solum cognoscitur, *Petrus est homo*, in præmissis verò cognoscitur definitio hominis & Petri. Constat ergo, unam ex præmissis semper esse minirum æqualem conclusioni, alteram verò aliquando posse esse æqualem, imò & perfectiorem, aliquando verò imperfectiorem. Quæ solum sunt intelligenda (ut suprâ notavi) in sententiâ negante, per assensum conclusionis attingi obiectum præmissarum; nam quid in nostrâ dicendum sit, ostendi suprâ.

SECTIO IV.

Conclusio est æqualis utrique præmissæ simul sumptæ, in certitudine.

SUBSECTIO PRIMA.

Quædam suppono.

ADVERTO, certitudinem esse adhesionem 20 intellectus alicui veritati, sine formidine aut dubitatione an aliter se res habeat quàm ab ipso cognoscitur: differtque ab evidentia, quod hæc ultra certitudinem addit etiam claritatem, quæ in eo consistit, quod sit notitia vel intuitiva & quidditativa, vel acquisita ex ratione naturali. Vnde, licet de mysterio Trinitatis habeam summam certitudinem, non tamen de illo habeo evidentiam: quia nec illud intuitivè aut quidditativè cognosco, neque ex ratione naturali illud mihi persuadeo, sed solum ex revelatione divinâ; quam quia non cognovit Aristoteles, ideo omnem certitudinem censuit esse evidentiam, quia certitudo naturalis sine dubio connexa est semper cum evidentia quæ desumitur ex ratione naturali. Certi-

21 Certitudo est triplex, *moralis, physica & Metaphysica*. *Moralis* est illa, quæ habetur ex motu physice quidem fallibilibus, infallibilibus tamen moraliter loquendo, id est, ferè infallibilibus, ut quam ego habeo de existentia v. g. Neapolis, ex dictis tot prudentum & veracium hominum id assentium, reddentiumque mihi moraliter certum Neapolim esse: licet quia physice non repugnat illos omnes mentiri, ideo physice non fit mihi certa ea existentia, quod infra Sectione vltimâ contra nonnullos fultius ostendam. Certitudo *Physica* est, quæ nititur principiis physicis, quæ ex naturâ rei non possunt aliter se habere: ut v. g. illa, quam ego habeo de cursu Petri quem video: quia verò res aliter se habere potest saltem de potentia absolutâ, quatenus Deus miraculose potest facere ut appareat mihi Petrus currens, cum tamen verè non currat, quod idem potest facere in aliis obiectis; ideo ea certitudo non dicitur *Metaphysica* & summa, sed naturalis seu physica. Denique certitudo *Metaphysica* est, quæ ita proponitur obiectum, ut in ordine ad omnem potentiam non possit aliter esse, ut quam ego habeo de existentia Dei de illis principiis, *Quodlibet est vel non est, Quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*, & aliis similibus, & de omnibus mysteriis reuelatis à Deo, quæ non possunt esse falsa etiam in ordine ad potentiam Dei absolutam. Quæ dixi de hac triplici diuisione certitudinis, dicta etiam puta pro Sectione sequenti de euidentiâ, quæ est certitudo cum claritate, unde solum oportet istis membris addere claritatem, & sic applicantur omnia ad euidentiâ. An autem certitudo & euidentiâ includant in suo conceptu veritatem, dixi à numero 13.

Suppono Secundò, certitudinem posse esse maiorem aut minorem, ut omnes concedunt. Ratio est, quia cum certitudo sit firma adhesio intellectus alicui veritati, & possit vnus firmius alio adherere, vel firmius adherere huic veritati quàm illi (firmius enim adhereo huic veritati, *Deus est vnus*, quàm huic, *Omnis homo est risibilis*) poterit etiam vna certitudo esse maior aliâ. De euidentiâ idem probatur, quia potest vnum obiectum alio clariùs cognosci; clariùs enim & euidentiùs cognosco fumum quem video, quàm ignem, quem existere euidentiâ physicâ cognosco ex ipso fumo.

23 Suppono Tertio, dupliciter posse vnam certitudinem & euidentiâ esse maiorem aliâ. Vel *essentialiter*, quia nimirum ipsa cognitio per suam essentiam adheret magis huic obiecto quàm illi: quâ ratione duo primi gradus cognitionis, alter de mysterio Trinitatis, alter de risibilitate hominis, æquales in intensione sunt, tamen inæquales in certitudine essentiali; quæ inæqualitas in eo consistit, ut si vnum ex illis obiectis esset negandum, priùs negaretur risibilitas hominis, de quâ minorem habeo certitudinem, quàm mysterium Trinitatis, de quo habeo maiorem. Aliter certitudo potest esse maior *gradualiter* seu *intensive*, quia plures gradus certitudinis sunt in vnâ cognitione quàm in aliâ: & potest contingere, ut maior certitudo essentialiter sit minor gradualiter. Ut si de cursu Petri quem video, habeam intensissimam cognitionem, & de mysterio Trinitatis habeam remissam; hæc erit maior essentialiter, quàm illa; minor tamen intensiue & gradualiter.

liter, ut supponitur. In præfenti non disputo de certitudine intensiue præmissarum & conclusionis, quia hæc potest esse maior vel minor, pro maiori aut minori conatu intellectus, quem potest adhibere aliquando circa præmissas, aliquando verò circa conclusionem, prout voluerit voluntas, vel fuerit dispositus intellectus ad eos actus. Solum ergo est difficultas de certitudine essentiali, in quoniam sit maior, in præmissis, an in conclusione, an in vtraque æqualis.

SYBSECTIO SECVNDA.

Vera sententia.

PRIMA CONCLUSIO. Ad omnem rigorosam demonstrationem requiritur certitudo vtriusque præmissæ. Hæc est communis, quam tenet Scotus, Durandus, Maior, Gregorius, Gabriel, Caietanus, & alij apud P. Valquez 1. Part. disput. 4. sect. 5. & est sententia D. Thomæ 1. 2. quest. 63. art. 3. & de Veritate quest. 14. art. 9. & Aristotelis hic cap. 2. Ratio pro illâ non aliunde petenda est, quàm ex acceptione communi: per hanc enim vocem *demonstratio* intelligunt omnes Philosophi, non quemcumque syllogismum, sed illum qui constat ex præmissis certis & euidentiibus; ideoque communiter dicitur, Theologiam non esse propriè scientiam, quia non nititur principiis euidentiibus, sed obicuriis; & eius syllogismus impropiè tantum dici demonstrationes. Hæc quidem de nomine *conclusio*, sed in secunda aliquid erit de re.

SECVNDA CONCLUSIO. Qualibet præmissa seorsim sumpta, potest esse certior & euidentiior conclusione. Hæc est communis, probaturque ab Aristotele eo axioma, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*. Atqui ideo intellectus adheret conclusioni, quia adheret præmissis, ergo firmius & certius illis adheret quàm conclusioni. Respondent aliqui, qui absolute negant præmissas esse conclusionem certiores, prædictum axioma solum habere locum in causis finalibus, id est, magis amari finem, quàm media quæ propter finem amantur; non tamen esse verum in causis efficientibus, formalibus & materialibus. neque enim, quia creatura existit propter Deum, ideo Deus est magis creatura; neque quia homo sit propter animam, ideo anima est magis homo; neque quia cathedra sit propter lignum, ideo lignum est magis cathedra: ergo similiter non valebit, conclusioni assentior propter præmissas, ergo magis assentior præmissis. Sed impugno solutionem: quia illud axioma, licet in exempli sallatis non habeat locum, habet tamen illum in causis motiuis: assensus autem præmissarum sunt causæ motiue ad assensum conclusionis, ergo certius illis assentior quàm conclusioni. Quod virge aduersus recentiores hos, qui in hac quam adhibent solutione fatentur, in fine & mediis locum habere illud axioma. Vnde sic argumentor: Ideo in fine habet locum, quia amor finis mouet me ad amorem mediiorum; vnde, per te, magis afficior erga finem quàm erga media: sed etiam assensus præmissarum mouet me ad assensum conclusionis, ergo magis debeo assentiri præmissis quàm conclusioni. Vel da rationem, cur erga finem mouentem

tem sit maior amor quam erga media, non verò maior assensus erga præmissas mouentes, quam erga conclusionem: neque enim sufficit dicere, illud axioma solum habere locum in causâ finali. Possent fortè adhuc respondere, discrimen esse in eo quòd finis distinguitur à mediis, vnde potest terminare maiorem amorem, quam media: obiectum autem conclusionis non distinguitur ab obiecto præmissarum, ideoque non posse terminare minorem certitudinem. Sed hanc solutionem Sectione 2. ostendam nullam prorsus esse. Iam sic eam breuiter impugno: Quia ex eâ sequitur, eò quòd homo & animal rationale non distinguantur, non posse rusticum esse certum, se esse hominem, nisi etiam æquè certus sit se esse animal rationale; imò si sciat, istam esse chartam, eo ipso debet scire definitionem essentialiam illius, quod est aperte falsum. manet ergo axioma illud etiam in præsentem verum. Nihilominus tamen puto, argumentum deductum ex illo axioma non habere in præsentem locum: tum quia inde sequeretur, conclusionem euidenter deductam ex duobus principiis de Fide, non esse de Fide; imò nec assensum quo credo Deum esse unum & vnum, eò quòd Deus id reuelauerit, esse de Fide, quod est hæreticum. Sequelam probò: quia si mortuo credenti magis credo quam obiecto materiali, ergo magis sum certus de mortuo, scilicet de reuelatione diuinâ, quam de mysterio reuelato; ergo mysterium reuelatum non credo per assensum Fidei. Patet euidenter consequentia; quia assensus Fidei diuinæ non patitur magis & minus in certitudine, vnde illa veritas, de qua minus essem certus, non crederetur assensu Fidei, sed ob aliud motiuum; ergo in actibus Fidei non assentior motiuo magis quam conclusioni, seu obiecto materiali; ergo absolute illud principium non habet locum in assensibus intellectus. Si enim iam mihi concedis in vno non esse verum, me magis certum esse de principio propter quod assentior, quam de obiecto materiali, cum tamen verè ibi sit ratio mouens; euidenter infertur, id non esse de conceptu rationis formalis mouentis ad assensum.

19 Nec sufficeret, si respondeas, id impediri in assensibus Fidei, eò quòd quilibet habeat summam certitudinem: hoc, inquam, non sufficit; nam, eo non obstante, verè vnus assensus est motiuum ad alium, ergo ratio motiua non petit eam maiorem certitudinem. si enim illam peteret, ubi illa non posset esse, nec posset esse motiuum eam essentialiter requirens.

Ad replicam autem supra factam ex similitudine finis & mediorum, Respondeo, non ideo finem magis appetiatiuè amari quam media, quia vnum ametur propter aliud præcisè (Deus enim amari iustum propter gratiam existentem in ipso, & tamen non propter eam magis amat gratiam quam hominem:); sed quia medium non habet bonitatem dignam tanto amore sicut finis; & propter hunc extrinsecè, tamquam quid conducentis ad finem, amatur medium. At conclusio obiectum habet in se capacitatem terminandi tam certum assensum, sicut præmissarum obiectum: imò (vt dicam in 3. Propositione) ipsi intellectui proponitur vt idem omnino obiectum præmissarum & conclusionis. quid ergo minus, si æquè certò vtrique assentiatur, etiam si

vnus actus procedat ex altero? sicut ex intentione finis procedit gaudium de ipso fine, & tamen non propter eam gaudium minus placet in fine quam ipsa intentio. Relicto ergo illo axioma, tamquam impertinente ad propositum,

Antequam Conclusionem probem, suppono, me non loqui in eâ de assensibus Fidei diuinæ, in quibus (vt paulò post dicam) æquè certa est conclusio ac quælibet præmissa, propter rationem ibi tradendam; sed de actibus naturalibus, in quibus potest esse maior & minor certitudo. Si enim hoc non supponatur, frustra quæritur de conclusione & præmissis: tunc enim nec vnus syllogismus potest esse certior altero, nec vlla præmissa alterâ euidentior; quod tamen aperte falsum est. Hoc ergo posito, facillimè in meis principiis probatur Conclusio. Cum enim per assensum conclusionis attingantur omnes præmissæ, per quamlibet autem præmissam solum attingatur vna veritas; inde est, vt firmius cuilibet præmissæ adhaream quam conclusioni, quia certius & firmius adhæret quis vni veritati soli, quam illi & aliis simul: firmius enim creditur, Petrum currere, quam Petrum & Ioannem & alios currere. Ratio est, quia ad falsitatem huius secundi sufficit, Petrum non currere; & adhuc eo currente, sufficit non currere Ioannem: ad falsitatem verò primi requiritur determinatè, Petrum non currere. Vnde prima veritas habet minorem fallibilitatem, quam secunda quæ habet eandem cum primâ, & aliam nouam. Cum ergo præmissa quælibet seorsim, eò quòd tantum cognoscit vnâ veritatem, habeat minorem fallibilitatem quam conclusio, quæ cognoscit & veritatem illam, & aliam nouam alterius præmissæ, & ipsam propriam conclusionis, ac propter eam plura capita habeat ex quibus possit falli; absolute intellectus hîc & nunc firmius & certius adhæret cuilibet præmissæ, quam conclusioni includenti vtramque præmissam, & aliquid amplius: quis enim dubitet, hîc & nunc facilius posse mihi persuaderi, vel hominem esse animal, vel animal esse sensibile, vel hominem esse sensibile, quam omnia simul? potest enim contingere per locum intrinsecum, vt, licet aliqua ex illis præmissis sit vera, omnes tamen tres propositiones veræ non sint. Ergo firmius quis adhæret cuilibet seorsim, quam illi quæ omnium trium veritatem complectitur. Quòd si semel sit locus inæquali certitudini, tunc maximè ratio à me facta vim suam retinet.

Dicet fortè quis, Primò, hanc rationem nullam esse: nam quando video duos currentes, Petrum v. g. & Paulum, tam certus sum de cursu vtriusque simul, quam de vnus seorsim: ergo non quòd plura obiecta cognoscuntur per actum, eò minor habetur certitudo; tam infallibilis enim est ille actus, quo dico tunc temporis, duo currunt, quam si dixissem, vnus currit. Respondeo, quemlibet actum intuitiuum distinctum, habere omnem certitudinem physicam, quæ potest esse: vnde fit, vt cum ille cursus, vt duorum est, cognoscatur intuitiue, tam sit certus quam vnus solius. Dixi, distinctum: quia si veniretur ad maiorem numerum currentium, vbi in numerando posset esse aliquod periculum erroris, etiam si exactè numerasset centum, non tamen esset tam certus cucurrisse centum, quam cucurrisse

riffe vnum: quod experiētiā manifestā passim deprehendimus: at in numero, qui quasi oculis percipitur, vt sunt duo vel tres, tanta est certitudo de numero, quā de quolibet seorsim. Nos autem in presenti loquimur de assensu conclusionis, vbi non intuitiue & immediatē ea veritas percipitur, & consequenter non habetur de eo obiecto summa certitudo. Vnde assensus affirmans vnā partem, semper videtur manere minus fallibilis, quā assensus eam partem & aliquid amplius affirmans.

33 Secundo obiicies: Qui scit Petrum esse animal rationale, tam est certus illum simul esse hominem, quā sit certus de qualibet ex his veritatibus seorsim sumptā. Respondeo, si ille supponatur aliunde habens scientiam alterius pramissae, scilicet omnem hominem esse animal rationale, transeat; quia iam tunc habet duas pramissas ex quibus conclusio infertur, & tunc locum habet nostra tertia Conclusio statim ponenda. Quod si ille non habeat scientiam omnem hominem esse animal rationale, tunc falsum est, tam certum illum esse de vtraque veritate, ac de vnā solā. Imo dico, nullo modo esse de vtraque certum, sed tantum de vnā. Quid enim rusticus, sciens se hominem, scit de sua animalitate & rationalitate? Semper ergo est verum, vnā veritatem abstractiue cognitā magis esse per se certā, quā si cum aliis coniungatur.

Non acquiesces fortē, & dices ē contrario, hominem aliquando minus esse certum de vnā veritate solā, quā si illa ponatur cum alterā quae sit ratio illius. Respondeo, id fortē verum esse, quando veritas per se non est nota; tunc enim sine adminiculo alicuius rationis non potest intellectus ei assentiri. Dixi fortē, quia etiam tunc vim habet nostra doctrina: nam hac ipsa ratio, quae assertur ad probandum aliud, sola facilius creditur, quā si ponatur cum suo corollario; praefertim cū ad hoc etiam debeat subintelligi alia propositio, quae nouo indigeat assensu: nam (vt saepe dixi) ex vnā solā propositione nihil infertur. Adhuc vrgebis, qui videt Petrum currentem, tam certus est de motu illius quā de cursu, etiam si illum moueri probetur ex eo quod currat, & quia omne currens mouetur. Nec potest dici, ibi certiores esse Petrum de qualibet pramissā etiam secundum se sumptā, hoc est de cursu ipsius aut de hoc quod omne currens moueatur, quā de conclusione, scilicet, illū moueri. corrui ergo totum tuum argumentum. Respondeo tamen faciliē, etiam si in eo casu videar ego per discursum cognoscere motum Petri, at in rei veritate ipsum motum in se ipso intueor non minus clarē quā cursum. Ideo dico, tunc non esse propriē discursum in mente; clariū enim videtur motus quā cursus. Nam cursus dicit formalissimē motum, & aliquid aliud, id est velocitatem, & perinde est ac si, dum video aliquem nimium bibentem, dicerem, qui nimium 35 bibit, bibit; sed iste nimium bibit, ergo bibit; qui discursus vix habet locum, nisi quando res per species abstractiuas cognoscitur: dum enim intueor nimium bibentem, etiam intueor bibentem, quid ergo tunc necessaria est ea propositio, qui nimium bibit, bibit? Idem omnino est in praesenti, quia currere est vnum verbum significans motum velocem: ego autem loquor de discursu

sibus, vbi veritas aliqua, verē antea ignota, manifestatur per pramissas illatius per consequentiam illius veritatis. Et in eo casu vim habet argumentum à me suprà factum.

Dices tandem Tertio: Non est certior actus Fidei, quo credo Deum esse trinum & vnum, quā actus quo illud mysterium & omnia alia mysteria reuelata simul credo: corrui ergo tota ratio à te assignata. Respondeo, concedendo Antecedens, & negando consequentiam. Ratio est, quia cū quilibet actus Fidei ex motiuo cui innititur, nempe ex veracitate & reuelatione diuinā, habeat summā certitudinem, inde fit, vt nullus possit esse alio certior; nam tam certum est, non posse Deum in pluribus falli, quā non posse in vno: actus verò naturales (de quibus nobis sermo est in hac Sectione) non habent omnimodā certitudinem; vnde non mirum, si possit esse vnus alio certior. Quod si locus sit inaequali certitudini, tunc argumentum à me suprà factum vim suam retinet. & propterea dixi, me in conclusione non loqui de assensu Fidei.

TERTIA CONCLUSIO. Vtraque pramissa non est certior quā sit ipse assensus conclusionis. 36 Hae est iam inter recentiores communis, & euidenter probatur: intellectus cognoscit lumine naturae, & euidētissimē, idem esse, duo aliqua esse idem vni tertio, ac esse idem inter se; ergo non potest esse certior de veritate vnus quā alterius. Patet consequentia, quia vbi non distinguit intellectus vnum & aliud, non potest timere, ne vnum sit & aliud non sit; sed aequē certus debet esse de vtroque, quia scit in re non esse nisi vnum. Confirmo & explico hoc argumentum. Maior certitudo (de quā in praesenti queritur, an sit in pramissis) est appreciatua, quae potest hoc modo declarari, vt si vnum ē duobus esset negandum, prius negaretur illud de quo minorem habeo certitudinem, quā illud de quo maiorem: sed hoc non potest reperiri inter assensum vtriusque pramissae, & conclusionis; ergo tam certo adhæreo conclusioni, quā vtrique pramissae. Probo Minorem primò in hoc syllogismo de Fide, *Deus est summa veritas, sed Deus reuelat 37* *nit se esse summā veritatem, ergo est summa veritas.* Ecce in hoc syllogismo non habeo maiorem certitudinem respectu vtriusque pramissae, quā respectu conclusionis: neque enim dici potest, quod si neganda esset aliqua veritas ex illis, negaretur potius veritas conclusionis, quā veritas vtriusque pramissae; quandoquidem veritas conclusionis est eadem cum veritate pramissarum. Dices tamen, hinc etiam probari contra te, neque quamlibet pramissam esse certior conclusioni, quia in praedicto argumento, illa Maior, *Deus est summa veritas*, non potest esse certior conclusioni, quae dicit etiam Deum esse summā veritatem. Respondeo, conclusionem praedictā non solum dicere Deum esse summā veritatem, sed etiam, Deum id reuelasse. Potest autem contingere, vt contingit in haeretico vel Gentili, vt sit certus de veracitate Dei, quod solum affirmatur per maiorem propositiōnem; & sit incertus de Minore, scilicet an id Deus reuelauerit, & consequenter sit etiam incertus de conclusione secundum totum quod conclusio dicit. At verò, si certus sit non solum de Maiori, sed etiam de Minori, non potest non eadem

eadem certitudine esse certus de conclusione, quæ nihil aliud cognoscit nisi quod cognoscebat utraque præmissa, scilicet Deum esse summè veracem, quia id reuelauit.

38 Secundò probò illam eandem Minorem, scilicet non posse me ita esse dispositum circa conclusionem & præmissas, ut si aliqua esset neganda, prius negaretur conclusio, quam utraque præmissa: quia cum ex propositione vniuersali infero aliquam particularem, v.g. ex eo quod omnes homines currant, infero aliquem hominem currere, implicat me esse certiorē de illâ propositione vniuersali, & de aliâ affirmante aliquem includi in omni, quam de particulari, affirmante aliquem currere in particulari: ex ipsis enim terminis videtur manifestum, quod si sum certus certitudine vt octo, v.g. currere quatuor homines, & in quatuor includi duos, sim etiam certus eadem certitudine, currere duos. Imò maior videtur esse certitudo de cursu duorum hominum hîc & nunc, quam de cursu viginti; quia viginti non possunt currere, nisi currant duo; duo autem possunt currere, quin currant viginti.

39 Dicit quis Primò: Huic conclusioni aduersatur ratio à nobis suprà facta: nam quandoquidem in conclusione plus cognoscitur quam in utraque præmissâ, iuxta nostra principia, (cognoscitur enim idemitas extremorum inter se, & cum vno medio, in præmissis verò solum cognoscitur idemitas cum vno medio) ergo conclusio, quæ plus asserit quam ambæ præmissæ, non erit tam certa sicut præmissæ; actus enim quo plura cognoscit, est minus certus, vt suprà docui. Respondeo, illud plus, quod conclusio præ præmissis cognoscit, non esse aliud ab ipsis præmissis; & aliunde ab intellectu ipso cognosci, non esse aliud, ideoque non posse minus esse de illo certum, quam de præmissis. Si autem comparatur obiectum conclusionis cum vnâ solâ præmissâ, iam est aliquid distinctum propter alteram præmissam, quam includit: sicque potest esse minus certus de conclusione, quam de vnâ præmissâ, non tamen quam de utraque. Dices, Potest intellectus dubitare, an etiam si duo sint eadem vni tertio, sint idem inter se; nam in diuinis contingit, vt duo sint eadem vni tertio, non tamen propterea idem inter se: ergo adhuc post vtrumque assensum præmissarum, manet noua difficultas intellectui vincenda, ratione cuius poterit minorem habere certitudinem de idemitate extremorum inter se quæ in conclusione infertur, quam habent de idemitate cum vno tertio, quæ per utramque præmissam cognoscitur. Respondeo, intellectum tam esse certum in creatis, imò & in diuinis, excepto mysterio Trinitatis, locum habere illud principium, quàm possit esse certus de veritate præmissarum; ideoque ex hac parte non retardari à certitudine conclusionis. Quod si de hoc principio dubius esset, tunc non solum conclusio esset minus certa, sed nullo modo esset certa, sed dubia, cuius contrarium hîc supponimus; pro præsentis enim Disputatione iam supponitur esse certitudo omnimoda de bonitate illationis, aliàs nulla esset quæstio; eâ autem suppositâ, locum habet noster totus discursus proximè factus.

SUBSECTIO TERTIA.

Examinatur quedam opinio.

Non defuit qui planè in extremam declinauerit viam, circa certitudinem conclusionis & præmissarum: P. enim Tannerus 3. part. dist. 2. quæst. 3. dub. 2. agens de obiecto seu ratione formali sub quâ Theologiæ doctrinam quandam vniuersalem tradidit, eâ quâ non pauca postea circa Fidem deducit. Ea autem est, intellectum eius esse genij circa conclusionis assensum, vt quando per alteram ex præmissis certò & infallibiliter ipsi innoscitur, conclusionem inniti certior cui-dam & firmiori fundamento, quam sit ille idem assensus prior per quem id innoscitur, relicto hoc assensu priori, fortius adhæreat conclusioni propter illud aliud fundamentum certius cui conclusio innitur; vnde semper intellectus assentitur tam certò conclusioni, quam assentitur certissimæ præmissæ. Quam doctrinam dicit à P. Gregorio de Valentia expressè tradi Tom. 3. disp. 5. quæst. 1. punct. 2. Ratione verò id suadet Tannerus, quia intellectus omnem eam certitudinem & perfectionem possibilem consecratur, quam habere potest ex præmissis. Confirmat exemplo Samaritanorum, qui visis signis à Christo factis, dicebāt Samaritanæ, *Iam non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audimus, & scimus*, &c. Ita etiam discipulus, audiens Magistrum suum explicantem demonstrationes Euclidis, non eis assentitur propter Magistri dictum, sed propter earum propriam rationem. Addit, quando vnâ præmissâ est solum probabilis, non sufficere vt assentiat euidenter conclusioni propter alteram præmissam euidenter; debet enim ei constare euidenter, obiectum illud conclusionis includi in præmissâ euidentiore. Infra verò quæst. 5. dub. 3. & 4. docet, eam euidenciam minoris non necessariò debere esse Metaphysicam aut naturalem, sed sufficere si sit moralis, qualis est de eo quod Cicero fuerit, & quod sit de facto ciuitas Neapolitana.

Hinc infertibi, omnes conclusiones seu obiecta conclusionum Theologicarum, quæ nituntur vnâ præmissâ de Fide & alterâ naturali euidenti etiam solum moraliter, esse verè de Fide, vt, *Christus est risibilis, Christus habuit potentiam imaginariam*. Mihi hac doctrina non potest vera apparere. Et quod ad P. Valentiam attinet, apertè est in contrariâ sententiâ: eo enim loco in responsione ad 3. expressè docet, etiam si Minor sit euidens, vt v.g. *homo est risibilis*, conclusionem inde illatam, *ergo Christus est risibilis*, non posse vllò modo Fide diuinâ credi: solum autem id admittit, quando propositio de Fide est vniuersalis: quia tunc in eâ includitur particularis, vt v.g. *omnis homo baptizatus valde habet characterem*, eo ipso, inquit, quod ego sim certus euidenter de Baptismo alterius, possum Fide credere illum habere characterem; quod non docet de aliis propositionibus æqualibus. Licet enim sit reuelatum, S. Ioannem fuisse hominem, non propterea *ergo est risibilis*; quia risibile non est quid particulare illius de Fide, sed æquale æquali. Quam doctrinam etiam defendit eodem modo P. Koninek de Fide, Suarez, & alij recentiores: & in materia

riâ Fidei, eo ipso quod conclusio nitatur vnâ de Fide, & alterâ euidenti, eam esse de Fide docetur à nonnullis ab ipso ibi citatis. At vniuersaliter loquendo in omni syllogismo in aliis materiis euidentiis posse conclusionem seu obiectum conclusionis (si nō habeatur aliunde aliud argumentum) esse certius nobis quàm sit qualibet præmissa, non scio ab vilo doctum nisi à Tannero. Imò (vt paulò antè vidimus) est valdè difficile explicare, quomodo non sint ambæ præmissæ certiores quàm sit conclusionis assensus. Sed cuiuscumque ea sententia sit, efficaciter reicitur. Ne autem ab hoc exemplo Fidei longius diuelamur, & ad illud iterum redeundum sit, Aduerto, quidquid in hac materiâ Fidei contingat, non posse vilo modo inde deduci argumentum ad alios syllogismos in materiis naturalibus. Nam in primis, punctum hoc de resolutione Fidei, & quod possit assensus noster circa mysteria esse certior quàm circa motiua seu propositionem Ecclesiæ; item quod hæc propositio non se habeat vt ratio formalis inquam Fides vltimò resoluitur, sed purè vt conditio: difficultas, inquam, hæc est inter Theologicas è maximis, audiuique non semel doctissimos & ingeniosissimos viros aientes, eam planè sibi imperceptibilem videri. Iam ergo, quomodo ex tam obscurâ questione trahetur instantia ad aliam questionem claram de discursibus naturalibus? nisi vt res claras per obscuras confundamus, cum (vt sæpè dixi) debeamus è contrario semper obscuras per claras explicare. In aliis discursibus cessant omnes rationes, quæ in Fide ad eas tenebras nos pellunt, cur ergo non manebimus in luce?

Secundò, in Fide reducitur ea certitudo & adhesio intellectus ad piâ affectionem voluntatis, quæ ad credendum requiritur, & quæ imperat intellectui adherere firmiter obiecto, alioquin eo imperio cessante, certè non firmius adhereret intellectus mysterio quàm motiuo, vt fusè tradidi in materiâ de Fide, estque inter omnes commune. Imò ego ibi dixi, fortè certitudine adhesiua non firmius intellectum iungi mysterio, quàm motiuis in communi, cum sit dispositus negare mysterium, si constet motiua omnia fuisse falsa; non enim potest credere sine motiuis. Sed quidquid de hoc sit, certè in aliis discursibus naturalibus per euidenter consequentiam, nihil est de piâ affectione, nec de certitudine à voluntate imperatâ: quomodo ergo poterit intellectus à seipso determinari ad iudicandum certius, quàm sint motiua quæ illum determinant, etiamsi non se habeant nisi per modum conditionis? quia, vt alibi dixi, tam facit contingentem effectum contingentia conditionis, si est essentialiter requisita, quàm contingentia ipsius causa, vt ex terminis est notum.

Iam nunc Tertio addo, ipso exemplo Fidei intentum meum ostendi: nam quia propositio Ecclesiæ postea in assensu non se habet vt motiuum, idè licet propositio mihi sit clara, & illa habeat connexionem cum reuelatione, assensus tamen ille, quia non habet aliud obiectum formale nisi ipsammet reuelationem in se obscuram, est etiam obscurus; etiamsi, vt dixi, ex imperio voluntatis sit certus, ergo, si intellectus non assensit obiecto conclusionis propter ipsam præmissam, etiamsi hæc in se videatur, assensus ta-

men erit obscurus, quia ille nititur obiecto conclusionis non vilo adæquate, licet homo determinetur à conditione visâ, sicut in propositione Ecclesiæ. Quis autem dixit vnquam, in scientiis assensum conclusionis, ex duabus præmissis euidentiis euidenter illatum, esse obscurum?

Respondetis fortè, negando consequentiam, quia hæc ea propositio Minor habet necessariam connexionem cum obiecto conclusionis, idè non causat obscuritatem, sicuti eam causat propositio Ecclesiæ. Sed contrâ, quia si ea connexio non est motiui formale assensus, semper hic relinquetur obscurus, licet conditio sit euidens: sicut licet propositio Ecclesiæ euidenter videatur, & illa habeat connexionem aliquam cum reuelatione, relinquit assensum circa reuelationem obscurum, quia in eo non intrat claritas propositionis, vt expresse ipsemet Tannerus vniuersaliter docet supra n. 7.

Secundò-principaliter impugno prædictam doctrinam: nam in ea videtur peti manifestum principium, dicitur enim semper, intellectum, relicta præmissâ minùs certâ, adherere conclusioni propter certiorē, quia semper adheret quàm certò potest. Ecce in hac ratione, quæ est tota substantia sententiæ, supponitur quod deberet probari, & in quo est tota difficultas, scilicet, intellectum posse ex vi vnus solius præmissæ adherere conclusioni, quod ab omnibus meritò negatur. Et hoc ipsum repetitur in omnibus aliis rationibus, in quibus dicitur, semper intellectum adherere quàm certò potest: quod quidem verissimum est, debuisset tamen probari posse ex vi vnus præmissæ certius adherere, quod non fit nec potest, vt iam ostendo.

Quia tota vis syllogistica nititur in connexionem duorum extremorum cum vno medio, vt inde inferatur connexio eorum inter se, quomodo ergo potest fieri, aut concipi, hominem solum ex vi connexionis eorum cum vno medio, esse certum de connexionem eorum inter se, & tamen certiorē esse de connexionem inter se, quàm de connexionem cum medio? Nec sufficit, quod intellectus habeat eam maiorem certitudinem de connexionem vnus extremi cum medio: nam hæc connexio non sufficit, vt inter se duo extrema connectantur, nisi alterum extremum cum eo medio etiam connectatur. Explico hoc palpabili exemplo: pono, affinitatem Petri & Ioannis inter se pendere assentialiter à consanguinitate vtriusque cum Antonio, & aliunde eam non posse esse, repugnat in terminis, me esse certiorē de eâ affinitate inter se, quàm sum certus de consanguinitate Petri cum Antonio, etiamsi de consanguinitate Ioannis cum eodem Antonio summe certus sim. Quod si hoc exemplum non satis declarat, ecce aliud clarius: repugnat, duos asseres magis inter se esse connexos & inseparabiles, quàm sit connexus quilibet clauis vtrumque asserem connectenti, quàm enim faciliè ab vno clauis separatur (quamuis ab altero non possit) tam faciliè etiam asseres inter se. Nec maior hac in re probatio desiderari potest.

Ab absurdo autem idem confirmatur: quia sequeretur, me de facto esse certiorē, Cicero-nem v.g. fuisse animal rationale, quàm sum certus, eum fuisse hominem, quod est planè absurdum. Vel si hoc non videtur absurdum (quod

vix persuadeo mihi non videndum) dic me esse certiores, eum fuisse conceptum in peccato originali, quam eum esse hominem. Sequelam autem evidentissime probō: nam in hoc syllogismo, *omnis homo est animal rationale, Cicero fuit homo, ergo Cicero fuit animal rationale*, Maior est multo certior quam Minor, quia illa est certa etiam Metaphysicè, hæc verò solum moraliter; ergo conclusioni deductæ certius assentitur quam Minori, assentitur enim iuxta certitudinē Maioris; ergo certius assentitur eum fuisse animal rationale, quam fuisse hominem. Idem dico de peccato originali: sit enim hic syllogismus, *omnis homo concipitur in originali, sed Cicero est homo, ergo fuit conceptus in originali*. Ecce conclusio seu assensus circa consequens, seu veritas consequentis (ne forte dicas eam vt conclusionem non esse certiores) sequitur certitudinem Maioris, quæ est de Fide. Imò ipsa conclusio est de Fide in sententiā Tanneri, ergo est de Fide, eum conceptum in originali; & tamen non est tam certum eum fuisse hominem conceptum, natum, &c. quod planè est absurdissimum.

Nec potest hic responderi, dicendo, illam Minorem non esse sufficientem, vt sit conditio ad eum maiorem assensum: nam expressè ipsemet Tannerus contrarium docet, aicens, non requiri ad hoc propositionem evidentem Metaphysicè, sed sufficere moraliter evidentem, & in hoc de existentia Ciceronis ponit exemplum. Alia absurda similia possent inferri, sed hæc sufficiant.

Tertio reicio eam sententiam, quia videtur ex eâ manifestè sequi, etiam si vna præmissa sit tantum probabilis, adhuc futurum assensum conclusionis evidentem, quod est absurdum. Negat Tannerus sequelam, quia dicit, requiri evidentiam saltem moralem, quæ constet certò, illud obiectum includi in Maiore, alioquin non posse intellectum assentiri ei conclusioni certitudine summâ præmissæ. Verum hæc responsio gratis datur, & sine consequentiâ vllâ in doctrinâ. Quod sic ostendo euidenter, & pono vnam præmissam esse certam vt octo, alteram etiam esse euidenter & certam, solum tamen vt quatuor. In hoc casu fatetur Tannerus, me posse assentiri conclusioni certitudine vt octo, quia vna præmissa est certa vt octo, etiam si de continentia eius conclusionis in eâ præmissâ non mihi constet nisi vt quatuor. Inde arguo manifestè, ergo si habeo vnam præmissam euidenter, potero conclusioni assentiri euidenter, etiam si de inclusione conclusionis in eâ præmissâ non mihi constet euidenter per alteram, sed solum probabiliter. Patet hæc vltima consequentia: quia si assentior certitudine vt octo, licet de inclusione non sim certus vt octo, ita potero assentiri certò, licet de inclusione non sim certus: sicut enim carentia certitudinis vt octo circa inclusionem non impedit certitudinem vt octo in conclusione, ita carentia certitudinis vt vnum de eâ inclusione non impedit certitudinem vt vnum respectu conclusionis; sicut enim se habet carentia vt octo ad octo, ita carentia vnius ad vnum. Nec video quomodo hic, nisi petendo principium, dari possit disparitas.

Quartò & vltimò ratione à priori eam sententiam reicio: nam assensus conclusionis cognoscit non solum obiectum Maioris, sed ip-

summet obiectum Minoris; vtrumque enim extremum infertur in conclusione, nec magis repetitur extremitas Maioris quam Minoris, aut è contrario, v.g. in hoc syllogismo, *omne animal rationale est homo, omnis homo constat animâ & corpore unitis vnione distinctâ, ergo omne animal rationale constat animâ & corpore unitis vnione distinctâ*, quæ conclusio ex terminis apparet non certior, quam sit ea Minor, quidquid sit de summâ certitudine Maioris. In hac ergo ex Maiori accipitur pro conclusione, *omne animal rationale*, ex Minori accipitur, *constat animâ & corpore unitis inter se vnione distinctâ*. Quomodo ergo, cum hoc ipsum simul cum *omne animal* cognoscatur in conclusione, potest certius illud *constat animâ & corpore* cognosci, quam fuerat per Minorem cognitum, cum illud non cognoscatur ex vi Maioris, aliunde autem non sit, vnde eâ maior certitudo possit provenire, nam Minor non facit se certiores quam antea fuerit? Constat ergo, non posse conclusionem esse certiores, quam sit assensus cuiuslibet præmissæ. Et hoc argumento Deo dante ostendam, non posse esse de Fide consequens Theologicum, quia eâ Minor cum attingatur in eo consequenti, non potest relinquare consequens certius quam ipsa sit. Vnde, quia propositio seu motiva Fidei non sunt tam certa, non possunt in omnium sententiâ, etiam Tanneri, attingi per actum Fidei; quam doctrinam omnino destruit eius principium hucusque impugnatum.

Confirmationes suprà allatæ à Tannero non vrgent: nam aliud est, quando homo habet duo argumenta diuersa, vnum alio fortius, circa idem obiectum, vt Samaritani circa Christum; tunc nullus negat, hominem per vnum fortius adherere quam per alterum. hic autem non est sermo de duobus argumentis, sed de duabus præmissis quæ vnicum faciunt argumentum, & inter se vna omnino pendens ab aliâ, vt dictum est. Eodem modo responderetur ad secundam de discipulo audiente demonstrationes Euclidis: ibi enim sunt duo argumenta pro conclusione, vnum auctoritas Magistri, aliud ipsamet præmissæ quæ in demonstratione ponuntur, quæ proculdubio possunt causare maiorem certitudinem, quam dictum Professoris. Sed hinc nihil ad punctum præsens. Quæ circa conclusionem aut consequens Theologicum hinc infert P. Tannerus, scilicet, illud esse de Fide, ex proposito impugnauit in materiâ de Fide, & Deo dante Disputatione Proæmiali Theologiæ fusiùs reijciam.

SECTIO V.

Quid de euidentiâ præmissarum & conclusionis.

VIDE O, in hac quæstione communiter eodem modo de qualibet præmissâ seorsim ac de vtraque simul discurre, & de euidentiâ idem etiam dici quod de certitudine. Ego autem, sicut Sectione præcedenti diuersam rationem esse ostendi de vnâ ac de vtraque præmissâ simul, ita in hac curabo probare, philosophandum nobis aliter esse de euidentiâ, quam de certitudine, nisi quæstio fiat de nomine. Pro quo suppono, 41

V 2 ad

ad cognitionem intuitivam: dicitur enim evidētia quasi à videndo, seu intuendo. Vnde infero, propositionem illam quæ per se nota est, esse evidētiorem illâ quæ non in se sed in aliò, & per discursum infertur. Quod confirmo evidēter in ipsis rebus de Fide: licet enim assensus deductus ex duabus de Fide, sit de Fide, & consequenter (ut dixi) sit tam certus quàm ipsæ præmissæ; negari tamen à nemine potest, clariùs constare, esse de Fide quæ expressè sunt definita, quàm quæ ex definitis etiam per consequentiam evidētem deducuntur; & consequenter, minorem esse locum ad dubitandum, an sit de Fide id, quod expressè definitum est, quàm quod deducitur ex definitis. licet, postquam ego iudicem esse de Fide, æquali certitudine illi adhæream, ac præmissis. Ita licet sim æquè certus Deum existere, ac existere creaturam ex quâ Dei existentiam probo; quis tamen negabit me clariùs cognoscere existentiam creaturæ quàm video, quàm existentiam ipsius Dei quàm inde deduco? Ego puto, nullum dicturum, nos tam clarè in hac vitâ cognoscere Deum, ac cognoscimus albedinem quàm intuemur, & ex quâ probamus Dei existentiam. Quod si non tam clarè, nec etiam tam evidēter: nam evidētia dicit claritatem; nec aliud ego iam contendo. Idem est, quando ex fumo cognito infero ibi esse ignem: sum enim æquè certus de utroque supposito, quod sciam, naturaliter non posse fumum esse sine igne: & tamen non tam clarè noscō ignem, quàm fumū, & consequenter nec tam evidēter. Dixi suprà, nisi faciamus quæstionem de nomine circa explicationem vocis *evidētia*: ego enim evidētiā voco claritatem cognitionis. quod si tu solum evidētiā dicas cognitionem certam ex principiis naturalibus, siue ea clarè noscantur siue non, iam abuteris nomine evidētiæ: sic autem tibi libenter concedam, non esse evidētiorem assensum præmissarum, conclusionis assensu.

Sed dices, Deus etsi creaturam non cognoscat immediatè, sed in seipso ut in medio, prout multi Theologi defendunt, adhuc tam evidēter cognoscat creaturas quàm seipsum, quem immediatè cognoscit, & in quo eas cognoscit; ergo ratio à te facta de minori evidētiâ conclusionis, propterea quod mediatè cognoscatur, nulla est.

43 Respondeo, in Deo disparē esse rationem: ipse enim propter infinitam perfectionem suæ scientiæ, habet æqualem certitudinem & claritatem de obiectis omnibus, quod non contingit in nobis; habemus enim sæpè de vno maiorem certitudinem & evidētiā, quàm de alio, saltem inter obiecta disparata: posita autem in nobis eā capacitate minoris vel maioris evidētiæ, locum habet ratio à me facta. Secundò respondeo, à me non admitti illam sententiam, quæ in obiectiōne supponitur. quid autem adversarij debeant dicere, ipsi viderint. Tertiò addo, in eā etiam sententiā Deum, etiam si tam distinctè & quidditatiùs creaturas cognoscat quàm se ipsum, & in hoc sensu soleat dici tam evidēter; certè negari non posse quin non tam immediatè illas, ut obiectum materiale suæ omnipotentiae, quàm omnipotentiam ipsam, quæ immediatus terminus est, cognoscat. Addo Quartò, in Deo fieri eam cognitionem unico actu, in nobis verò duobus

distinctis, quorum vnus ex altero prodit, idèd non accipere secundum tantam claritatē, quantum primum à quo derivatur, etiam si in Deo, ubi non est distinctiō, non sit locus inæquali claritati. Verùm hæc vltima solutio patitur replicam, eò quod etiā vnicus actus, si respiciat diuersa obiecta, potest esse clarior respectu vnus, quàm respectu alterius, idèd magis fido prioribus.

Obiicies secundo-principaliter, Obiectum conclusionis, & præmissarum est idem, ergo non possum evidētiùs vni assentiri quàm alteri. Hoc argumentum eodem modo probat de certitudine, non posse me de vllâ præmissa esse certiorē, quàm de conclusione; idèd illud huc reieci, ut vnâ vice illud examinarem. Sequela ergo illius probatur, quia de eodem obiecto non possum simul duo contradictoria verificari, scilicet me esse certum de illo ut octo, & non esse certū ut octo; esse me certiorē de illo, quàm de illo eodem; quæ in terminis repugnant, sicut repugnat, me Deum magis amare quàm Deum. Hoc argumentum & mihi olim placuit, sed postquam me reflexissem, valde debile illud deprehendi, & meis principiis, aliorumque qui eo vtuntur, contrarium. Sicut enim agens de præcisionibus obiectiui dixi, etiam si Petrum esse rationalem, & esse animal, idem omnino sit ex parte obiecti, possum tamen habere illam cognitionem, quâ dico *illum esse animal*, & nullo modo habere eam quâ affirmo *esse rationalem*. Ita nunc dico, à fortiori posse, non esse certum illum esse animal, per aliam verò cognitionem esse minùs certū vtrum sit rationalis. Et pono exemplum, quod negari à nemine potest: quandocumque dubito verbi gratiâ, quæ sit definitio hominis vel lupi, quod passim contingit, sum certus illum esse hominem vel lupum, non sum autem certus, an sit animal rationale vel animal vlulabile, vel quæ eius definitio: si ergo possum scire definitum, & ignorare definitionē, etiam si idem sit, quantò magis poterō esse certus de definito & simul de definitione, non tamen in eo gradu quo de definito? ergo ex hac parte rectè possum esse certior & evidētiior de præmissis, quàm de conclusione, licet vtrumque obiectum idem prius sit.

Pro solutione ergo dico, certitudinem & evidētiā non esse in obiecto, sed in actu ipso, unde sicut non repugnat vllō modo, me simul & semel habere de eodem obiecto duas cognitiones, vnā aliā meliorem; ita nec repugnat, me habere vnā aliā certiorē & evidētiorem, & per vnā idem obiectum certius evidētiùsque denominari cognitum, quàm per alteram, sicut per vnā denominatur clariùs & melius cognitum, quàm per alteram. Non enim fit tunc comparatio respectu eiusdem omnino, sed respectu diuersarum cognitionum. Sum ergo certus illud obiectum esse animal, seu sum certus illud obiectum esse, sicut explicatur per illum actum, quo dico, illud esse animal: non tamen sum ita certus illud obiectum esse, sicut explicatur per alterum actum, quo dico illud esse sensitivum. Quæ in hoc repugnantia: certè nulla, non ergo ex idētitate obiecti colligitur æqualis evidētia & certitudo circa conclusionem ac circa præmissas.

Dico, ex idētitate obiecti conclusionis & præmissarum in se, quia ex idētitate vtriusque à me cognita, id est, si cognoscam idem esse obiectum præ-

præmissarum & conclusionis; tunc necessariò debeo esse tam certus de vno ac de altero; quia habeo summam certitudinem, ea quæ sunt idem inter se, non posse non æquè necessariò esse vel existentia vel possibilia. Et in hoc sensu habet locum argumentum præcedens quoad certitudinem, non autem quoad euidentiā: hæc enim (vt dixi) prouenit non solum ex eo, quòd res aliter non possit se habere, vt prouenit certitudo, sed ex eo quòd quasi videam obiectum: connexio autem inter ea obiecta benè conducit ad hoc vt vnum non possit aliter se habere quàm aliud, & consequenter ad hoc, vt de vno non possim magis quàm de alio dubitare; non verò conducit ad hoc vt æquè clarè & immediatè proponatur mihi ac aliud, vt in exemplo fumi & ignis, creaturarum & Dei, clarè ostensum est paulò antè. Neque enim diuisibilitas obiecti quoad hoc quidquam impedit, vt explicatum est: de essentiā enim Dei habeo euidentiā quòd existat, partem ex creaturis per res & non habeo euidentiā, sed obscuram cognitionem ex Fide, eam essentiam esse ex se communicabilem tribus personis; licet hoc sit prædicatum re, & virtute identitatis essentiae. Quod rursus confirmo exemplo euidentiissimo: pone aliquem beatum non videre in Deo leonem, & consequenter non discernere in omnipotentia Dei virtutem productiuam leonis: hic aliunde nouit leonem, & euidenti ratione infert Deum esse productiuum leonis, & hanc virtutem esse idem realiter cum virtute productiuā Angeli, quam in Deo videat. certe hic, licet sit æquè certus de vtraque virtute, eam scilicet in Deo dari, quia scit eam esse vnam & eandem à parte rei; non tamen æquè euidenter & clarè vnam ac alteram cognoscit, quia vnam intuetur in se, alteram ex discursu vel in creaturā cognoscit.

SECTIO VI.

An præmissæ demonstrationis sint primæ immediatæ & per se notæ.

PROPOSITIO prima, immediata, & per se nota, idem est à parte rei, diuersis tantum nominibus significata. Propositio prima est illa, quæ non per aliam priorem demonstratur: Immediata, quæ seipsa manifestatur sine aliquo: per se nota, quæ manifestatur per se, & non per aliam; quæ (vt patet) in idem recidunt.

48 Aduerte, sicut dupliciter potest vna res demonstrari, & à priori, & à posteriori; ita duplicem posse esse propositionem immediatam & per se notam, aliam à priori, illam scilicet quæ à priori nequit per aliam demonstrari, etiam si demonstrari possit à posteriori, aliam immediatam à posteriori, quia non habet alium effectum quo demonstrari possit. Deinde, cum causæ aliæ sint reales & physicae, vt Deus respectu creaturarum, ignis respectu fumi, sol respectu lucis; aliæ verò sint solum virtualiter, aut ratione nostrā, vt de intellectu diuino respectu voluntatis diuinæ à Theologis docetur, & in homine risibilitas radicalis ratione nostrā dicitur à radicali rationalitate prouenire, inde fit, propositiones quasdam esse immediatas realiter, vt cum per existentiam solis

demonstratur existentia lucis; aliās solum mediatas ratione nostrā, vt cum ex immensitate Dei demonstratur eius aternitas; & ex rationalitate hominis eius risibilitas radicalis.

Et hinc intelliges, immeritò defatigari eos, qui in præsentia fusè disputant; vtrum propositio, in quā prima passio de subiecto demonstratur, sit immediata, an verò mediata. Frustrā inquam defatigari: quia si loquamur de immolatione physica & reali, non dubium, eam esse immediatam, etiam si mediet definitio subiecti inter ipsum & primam passionem; quia definitio illa non est quid distinctum realiter à subiecto, ideoque nihil reale mediat inter subiectum & primam passionem. Si autem loquamur ratione nostrā, illa est propositio mediata, quia ratione nostrā esse animal rationale, est quasi causa principij discursiui & admiratiui, quantumvis non distinguantur hæc principia realiter ab animali rationali, vt in attributis diuinis, & multis aliis exemplis demonstrari potest.

Propositio per se nota alia est quoad nos, non verò secundum se; alia è contrario secundum se & non quoad nos; alia denique, & secundum se & quoad nos. Propositio per se nota quoad nos tantum est illa, quæ licet habeat medium quo probari possit, nos tamen illud ignoramus, & cognoscimus rem illam in se, vt motum aëris, cognoscimus quidem in se, causam autem vnde proueniat, etsi illam habeat, nos prorsus ignoramus. ideo quoad nos dicitur motus ille per se notus. Propositio per se nota secundum se & non quoad nos, est illa, quæ non habet medium in se quo prædicatum cum subiecto connectatur; vt existentia Dei cum ipso Deo, quæ à parte rei sine vilo medio connectuntur, nos tamen non cognoscimus illam, nisi mediante creaturarum cognitione. Denique per se nota tam quoad nos quàm quoad se est illa, quæ neque habet medium in se quo probetur, neque quoad nos: cuiusmodi sunt illa principia vniuersalissima, quodlibet est vel non est, idem nequit esse & non esse simul, & si quæ sunt alia principia, quæ non possunt aliter probari, nisi terminorum explicatione.

Quæ diximus de propositionibus immediatis & per se notis, communia sunt tam euidentiibus quàm probabilibus: dantur enim aliquæ propositiones probabiles mediatæ, & aliquæ immediatæ tam à priori quàm à posteriori, tam realiter quàm ratione nostrā, tam quoad se quàm quoad nos: vt v.g. de hac propositione, pater amat suum filium, habeo ego probabilitatem & mediatam, quia eam possum probabiliter ostendere ex eo quòd filius sit aliquid parentis, omnis autem diligit eum qui habet aliquid sui. Hæc propositio, omnis diligit eum qui habet partem sui, non est certa, sed probabilis, & per se probabiliter nota: quòd si per aliam potest probabiliter ostendi, illæ ex quibus probatur, & in quibus tandem fititur, erunt probabiliter per se notæ, non enim dari potest processus in infinitum etiam in his probationibus. Quòd si dicas, illam propositionem esse probabilem, non quia deducatur ex propositionibus probabilibus, sed quia deducitur per probabilem consequentiam ex principiis omnino certis; Contrà saltem ipsa illatio erit tantum probabilis & per se nota, ergo necessariò dicendum est, esse aliquas propositiones tantum probabiles,

babiles, & per se notas, in quibus sistatur in ordine assensuum probabilium. His positis,

PRIMA CONCLUSIO. Non omnis demonstratio debet constare formaliter præmissis primis immediatis & per se notis. Probatur: nam hæc demonstratio, *omne risibile est animal, omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est animal*, est demonstratio rigorosa, præmissæ tamen non sunt per se notæ & immediatæ, quia hominem esse risibilem demonstratur a priori per admiratum, & a posteriori per actum ipsum ridendi; ergo illa propositio non est immediata & per se nota. Ratione probatur assertio, quia potest conclusio alicuius syllogismi esse alterius præmissæ, imò & duæ conclusiones possunt esse præmissæ alicuius alterius syllogismi, ergo non omnis præmissæ debet esse immediata & per se nota, id est, indemonstrabilis per aliam.

52 SECUNDA CONCLUSIO. Neque demonstratio potissima propter quid, qualis est ea in quâ prima passio demonstratur de subiecto per eius definitionem essentiali, necessariò debet constare præmissis primis immediatis & per se notis in omni genere, sed solum a priori. Probatur, quia licet definitio essentialis a priori non possit demonstrari, eò quod ipsa est prima rei essentia etiam ratione nostrâ, tamen a posteriori rectè demonstratur per effectus & per proprietates: ut per sensationem & discursum, per admiratum & risibile, demonstratur definitio essentialis hominis, scilicet esse animal rationale; ergo præmissæ demonstrationis perfectissimæ non debent necessariò constare præmissis immediatis in omni genere, sed solum a priori. Et fortè hoc solum volunt Auctores, qui absolute dicunt, eam demonstrationem debere constare præmissis immediatis & per se notis.

TERTIA CONCLUSIO. Omnis demonstratio saltè virtute & mediare constare propositionibus primis per se notis & immediatis. Hæc Conclusio solâ eget explicatione. Assero ergo, quaecumque præmissas demonstrationis ultimò debere resolui in alias præmissas primas & ultimas, siue post tres siue post quatuor vel plures demonstrationes; quia, cum necessariò sistendum sit in aliquâ primâ veritate, quæ non possit per aliam priorem ostendi, ne deus processus in infinitum, necessariò quaecumque demonstratio siue mediare siue immediate resoluenda est in prima principia, seu in propositiones primas per se notas & immediatas.

QUARTA CONCLUSIO. Etiam syllogismi probabiles debent constare vel formaliter, vel virtute & immediate, propositionibus probabilibus primis & per se notis. Probatur eadem ratione, quâ præcedens; quia cum neque in syllogismis probabilibus possit in infinitum procedi, deueniendum tandem est ad aliquas primas propositiones se ipsis notas probabiliter, vel saltem, licet non veniatur ad propositiones euidentias, deuenietur tamen in illationem tantum probabilem & per se notam probabiliter, alioquin non esset syllogismus probabilis, sed demonstratiuus.

53 Hic disputant nonnulli, utrùm in argumentationibus & demonstrationibus possit dari circulus. Circulus dicitur ille, in quo mutuo duæ propositiones se probant, hæc illam, illa hanc, v. g. *homo est risibilis quia rationalis, homo est rationalis*

quia risibilis, probatur rationalitas ex risibilitate, & hæc ex rationalitate. Hic circulus potest esse duplex: alius *vitiosus*, alius *bonus*. Vitiosus est, quando ipsa conclusione probatur præmissam, præcisè assensuendo conclusioni per præmissas, & non propter aliud medium diuersum. Ut si tantum cognoscerem, hominem esse animal, quia cognosco esse principium sentiendi; esse autem principium sentiendi, probarem præcisè ex eo, quod esset animal, esset circulus vitiosus: quia cum in eo casu tota veritas & certitudo conclusionis consistat in veritate & certitudine præmissarum, nequit conclusio nouam addere certitudinem præmissis; tum quia esset mutua causalitas a priori, quæ repugnat, ut dicemus in Physicis; tum quia conclusio non habet maiorem certitudinem quam præmissæ: ergo illis non potest addere nouam & maiorem certitudinem. Alter circulus est, quando conclusio, quæ ex his præmissis inferitur, probata postea ex aliis principiis, assumitur rursus ad probandam hæc eadem principia. Et hic circulus non est vitiosus, sed bonus; quia cum eadem res possit a priori & posteriori demonstrari, non repugnat, ut principia, quæ ostendunt conclusionem a priori, ipsa a posteriori ostendantur per conclusionem iam aliunde probatam, ut suppono. v. g. probaret quis, hominem esse risibilem, quia est rationalis, postea verò cognitâ risibilitate ex operationibus, per illam ostenderet rationalitatem, ex quâ a priori ostensa fuerat risibilitas. Hic circulus bonus est, quia non fit in illo resolutio ad eadem principia, sed ad diuersa; ad quædam, ut ad rationem a priori, & ad alia, ut ad rationem a posteriori.

SECTIO VII.

Vtrum præmissæ demonstrationis debeant esse ænueriales, necessarie, constantes predicato de omni & secundum quod ipsum.

55 NON dubium, multas perfectas demonstrationes fieri sine propositionibus vniuersalibus, quales sunt multæ quæ de Deo fiunt: imò & in creaturis possunt fieri demonstrationes constantes vtrique præmissæ particulari, ut cum dico, *hoc currrens est rationale, sed Petrus est homo currrens, ergo Petrus est rationale*. In syllogismis autem non ostensiuus, vel non constantibus termino singulari determinato, aliqua propositio saltem debet esse vniuersalis, iuxta dicta in Summulis, ubi explicuimus, quâ ratione ex purè particularibus nihil sequatur. Breuiter autem hanc accipe rationem: quia cum, ut rectè inferatur conclusio, debeat in præmissis poni aliquod medium in quo vniantur extrema conclusionis, inde fit, ut nisi disponatur medium vniuersale complectens omnia, vel saltem aliquod particulare determinatum, non ponatur medium, in quo vniantur extrema, & consequenter non inferatur conclusio; quia termini singulares & vagi, v. g. *aliquis homo*, supponuntur pro diuersis: idè ex illis nihil potest determinatè inferri. licet enim homo currat, & aliquis homo sit albus; non potest inferri, aliquod album currere, quia terminus ille

ille aliquis non supponitur pro eodem aliquo in maiori & in minori.

56 Licet autem, ut vidimus, aliquæ demonstrationes possint constare vel aliquâ vel utraque propositione particulari; demonstratio tamen potissima propter quid, debet constare utraque præmissâ vniuersali: excipio Deum, & si quæ sunt alia entia immultiplicabilia in specie. Ratio est, quia in demonstratione perfectissimâ à priori, demonstratur passio de subiecto adæquato, de quo dicitur conuertibiliter quarto modo: sed subiectum hoc est subiectum commune, quia proprium quarto modo solum est respectu totius speciei; ergo subiectum, de quo illa passio demonstratur, debet esse subiectum commune, ergo præmissæ debent esse vniuersales. Patet, quia conclusio vniuersalis non potest sequi nisi ex duplici præmissâ vniuersali. Confirmatur: illa prima passio demonstratur ex definitione essentiali specificâ, quæ conuenit toti speciei; ergo & passio, quæ debet demonstrari de toto subiecto, ergo debet esse ex præmissis vniuersalibus.

57 Rogabis, utrum à priori possit fieri aliqua demonstratio immediata de subiecto particulari. Respondent nonnulli negatiue: quia quidquid demonstratur v.g. de Petro, debet prius demonstrari de homine in communi; ergo non poterit esse demonstratio immediata de subiecto particulari. Non placet hæc sententia: quia licet id verum sit in proprietatibus aut passionibus demonstratis, per essentiam specificam, negari tamen nequit, multa immediatè posse de illo demonstrari v.g. *omne currens mouetur, Petrus est currens, ergo Petrus mouetur*. Ecce illam propositionem, *Petrus est currens*, cognoscimus immediatè, nec potest probari ex aliis principiis vniuersalibus. similiter illa alia, *omne currens mouetur*; est ex terminis per se & immediatè nota.

Quod si dicas, in hac demonstratione dari aliquam propositionem vniuersalem; facile reicio: quia hic non inquirimus, an ex purè particularibus possit fieri immediata demonstratio, sed utrum de subiecto particulari possit fieri demonstratio immediata, siue ex præmissâ vniuersali, siue ex particulari, quod longè diuersum est. Quod verò Aristoteles docuit, de singularibus non esse scientiam seu demonstrationem, intelligendus est, non de quacumque demonstratione, aut de quacumque cognitione scientificâ, sed de cognitionibus scientificis constitutentibus aliquam scientiam totalem, quia, ut alibi diximus, scientia per se (loquor de humanâ) tantum est de rationibus communibus: neque enim Philosophia curat de proprietatibus indiuiduantibus Petri aut Pauli, sed hominis in communi: de indiuiduis verò sumus solliciti, ut vniuersalem propositionem pro omnibus inferamus: quod tamen non repugnat immediatè antè dictis, multas scilicet esse demonstrationes de particularibus.

Ab hac regulâ excipitur Theologia, quæ quia habet pro obiecto Deum vnum singularem, idè eius demonstrationes sunt per se & regulariter de subiecto particulari: quare numero præcedenti excepi Deum, quando negavi de subiecto singulari non fieri demonstrationem potissimam propter quid.

Explicato prædicato vniuersali, restat prædicatum necessarium de omni. Illud est, quod existit necessariò, & à quo propositiones dicuntur æternæ veritatis, ut v.g. *homo est animal*, &c. Si loquamur de demonstratione perfectissimâ, certum est, eam debere habere præmissas constantes prædicato necessariò, quia fiunt per definitionem essentialem, quæ nihil est magis necessarium. de aliis verò demonstrationibus, non est dubium, eas non requirere propositiones omnino necessarias, ut cum dico, *omne currens mouetur, sed Petrus est currens, ergo Petrus mouetur*. Ecce illa Minor est omnino contingens, quia Petrus contingenter currit; potest tamen ex suppositione dici necessariâ, quia *omne quod est, dum est, necesse est esse*.

Aduerte tamen, nonnullos fortiter contendere, nullam posse fieri demonstrationem, nisi ex propositionibus necessariis. Sed vel hi faciunt quæstionem de nomine, dum nolunt dare hoc nomen *demonstratio* nisi ei syllogismo, qui propositiones habeat necessarias; & in hoc loquendi modo errant, quia communiter omnes censent, existentiam Dei demonstrari ex creaturis, cum tamen existentia creaturarum non sit necessaria: item, hominem esse discursiuum & sensitiuum, demonstrari ex actuali sensatione & discursu, quæ tamen non existunt necessariò. Quod si hi Auctores quæstionem non faciant de nomine, grauius errant: quia negari nequit, illum syllogismum esse certum & euidentem, non fallacem aut topicum; ergo euidentis syllogismus (vocetur demonstratio vel non) nullatenus requirit propositiones necessarias. Ratio est: quia scientia innixa obiecto ut existenti, tam est infallibilis & certa, etiam si obiectum in se sit contingens, quam quæ agit de obiecto in se necessariò; omne enim quod est, dum est, tam necessariò est, quam obiecta aliàs summè necessaria. Idè, ut alibi dixi, cognitio diuina de rebus contingentibus tam certa, euidentis & infallibilis est, quam quæ terminatur ad obiecta necessaria etiam ad ipsum Deum.

Rogabis: Quandoquidem necessitas simpliciter potest esse duplex, alia *Metaphysica*, quæ non possit, etiam de potentiâ absolutâ, impediri; alia verò solum *naturalis*, quæ naturaliter tantum nequit impediri: rogabis, inquam, quæ ex his debeat reperiri in demonstratione perfectissimâ propter quid; id enim non videtur hæcenus esse explicatum. Respondeo, præmissas eius demonstrationis debere esse necessarias necessitate Metaphysicâ. Et quidem de primâ, in quâ ponitur definitio essentialis, res est indubitata; quia definitio essentialis omnimodâ necessitate conuenit subiecto. Si autem sermo sit de secundâ propositione, in quâ affirmatur prima passio, videtur res difficilior: quia prima passio saltem de potentiâ absolutâ potest abesse à subiecto, v.g. fumus calor ab igne, frigiditas ab aquâ; ergo illa passio non conuenit subiecto omnimodâ necessitate. Nihilominus etiam de hac secundâ dicendum est, esse necessariam omnimodâ necessitate. Ad rationem dubitandi respondeo, in illâ propositione non prædicari vicinque primam passionem de subiecto, sed ut naturaliter connexam cum illo, ac si diceret, Omnis homo naturaliter est discursiuus. Deus autem licet possit

separare passionem à subiecto, non tamen potest efficere ut id contingat connaturaliter; quare illa propositio adhuc manet necessaria necessitate Metaphysicâ.

Prædicatum *de omni* potest dupliciter accipi, vel pro prædicato Vniuersali, quod conuenit omni indiuiduo, ideoque dicitur *de omni*: in hac acceptione explicatum iam est, quâ ratione demonstrationes constent præmissis habentibus prædicatum *de omni*. Vel pro prædicato non quidem conueniente multis, sed conuenienti toti subiecto de quo affirmatur pro tempore per copulam importato. Verum explicatio hæc est valde impropria: idem est enim dicere, propositionem *de omni*, ac propositionem esse veram; quod certum quidem est requiri ad præmissas demonstrationis, ut dictum est Sect. 3. quis verò vniquam id significauit per prædicatum *de omni*? Hinc concludo, conditionem hanc, quod scilicet præmissæ constent prædicato *de omni*, esse omnino superfluum; quia includitur & in veritate propositionum, & in earum vniuersalitate, de quibus supra disputatum est.

- 63 Tandem prædicatum *secundum quod ipsum*, est illud, quod conuenit subiecto secundum quod tale est, id est, quod conuertitur cum subiecto: ut v. g. risibile respectu hominis est prædicatum secundum quod ipsum, conuenit enim homini, quia homo formaliter, ideoque conuertitur cum illo: at verò esse album, non est prædicatum hominis *secundum quod ipsum*; nam non conuenit homini quia homo, vnde non valet, *est album, ergo est homo*; neque è contrario, *est homo, ergo album*. Item sensibile, si comparatur cum animali, est prædicatum *secundum quod ipsum*, quia conuenit animali quatenus animal est, vnde bene valet, *est sensibile, ergo est animal*: at verò si comparatur cum homine, non est prædicatum *secundum quod ipsum*, quia non valet, *est sensibile, ergo est homo*; ratio est, quia non conuenit illi ratione propriæ differentię, sed ratione prædicati communis & generici. Item *discurrrens* actu non est prædicatum *secundum quod ipsum*, quia licet valeat, *est discurrrens, ergo est homo*; non tamen è contrario, *est homo, ergo est discurrrens*.

- 64 PRIMA CONCLUSIO. Plures demonstrationes possunt fieri sine prædicato *secundum quod ipsum*, ut v. g. *omne animal est viuens, sed homo est animal, ergo homo est viuens*. Ecce rō viuens non est prædicatum *secundum quod ipsum* respectu animalis, nec animal respectu Petri, nec viuens respectu Petri, & tamen est demonstratio perfecta.

SECUNDA CONCLUSIO. Demonstratio perfectissima debet constare prædicato *secundum quod ipsum*. Probatur clarè: quia in vnâ propositione prædicatum est definitio essentialis, in alterâ prima passio: sed definitio essentialis & prima passio conuertuntur cum subiecto, & è contrario subiectum cum definitione & prima passione; ergo demonstratio perfectissima constat prædicato *secundum quod ipsum*.

SECTIO VIII.

Verum præmissæ constent principiis propriis & per se.

PRINCIPIA propria, prout ad præsentem questionem attinet, sunt illa, quæ ita sunt propria illius scientiæ, ut ab alterâ nequeant demonstrari. Communia verò, quæ cum deferuiant ad inferendas conclusiones huius scientiæ, ipsa tamen demonstrantur ab aliâ scientiâ, scilicet à subalternante.

PRIMA CONCLUSIO. Demonstratio perfectissima debet constare principiis omnino propriis. Hæc est Aristotelis lib. 1. cap. 4. & probatur facile, quia nomine perfectissimæ demonstrationis illam significamus, in quâ ostenditur propria & prima passio subiecti per definitionem essentialem illius subiecti: sed scientiâ, ad quam pertinet cognoscere primam passionem subiecti, tenetur etiam cognoscere eius subiecti definitionem quidditatuam & essentialem; ergo scientiâ, quæ probat primam passionem de subiecto per definitionem essentialem, probat illam ex principiis propriis; ergo demonstratio perfectissima debet constare principiis propriis.

Dices: Principia huius demonstrationis, *omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est admiratum, ergo omnis homo est admiratum*, probantur ex Logicâ, docente, omnem bonam definitionem constare genere & differentia, & tamen illa demonstratio pertinet ad Philosophiam; ergo falsum est, principia perfectissimæ demonstrationis debere esse propria. Respondeo, absolute prædicta principia ad solam Philosophiam pertinere, quæ sola potest cognoscere quæ sit essentia & quidditas hominis; Logicam autem non agere per se de illis principiis ut talibus: ipsa enim solum dicitur, definitionem in communi debere constare genere & differentia, quod sit autem genus & differentia hominis, leonis, vel equi, nullo modo cognoscit, sed id pertinet ad scientias particulares, quod sæpè supra obseruaui.

SECUNDA CONCLUSIO. Aliæ demonstrationes perfectissimæ possunt fieri ex principiis communibus, ut patet in hoc, *omnis bona definitio constat genere & differentia, sed hæc, homo est animal rationale, constat genere & differentia, ergo est bona definitio*. Hæc conclusio pertinet ad Philosophum, & tamen vna ex eius præmissis, Maior scilicet, pertinet ad Logicam; ergo, &c. Item, Medicina probat suas conclusiones ex principiis Philosophicis, & in vniuersum scientia subalternata nititur principiis subalternantibus; non ergo omnis Demonstratio constat necessario principiis propriis.

Circa propositiones *per se* Aduerte, prædicatum *per se*, quo præmissæ demonstrationis constare solent, posse esse multiplex, iuxta varias acceptiones modi essendi & prædicandi *per se*. Aristoteles in præsentis cap. 4. tres agnouit modos prædicandi *per se*, & vnum essendi *per se*. Primus modus prædicandi *per se* est, quando prædicatum intrat formalem conceptum subiecti, v. g. animal respectu hominis. Vbi aduerte, ad hunc

hunc modum prædicandi per se reduci omnia prædicata superiora respectu specierum inferiorum, etiam mediata, ut ens, substantia, corpus, respectu hominis. Item, etiam si prædicatum non convenit subiecto ratione utriusque partis, sed tantum ratione alterius, reducit ad hunc modum, ut, *homo est materialis*, quod prædicatum non convenit homini ratione animæ, sed ratione solius corporis. Non tamen sufficit ad hunc modum, prædicatum à parte rei convenire subiecto, sed ulterius requiritur, ut ipsum subiectum petat necessarium illud prædicatum. quare licet sit vera prædicatio, *animal est homo*, non tamen per se hoc primo modo, quia animal non exigit necessarium hominem.

69 Secundus modus appellatur *per se inherendi*, competique his prædicatis, quæ licet non sint de definitione & essentia subiecti, è contratio tamen subiectum est de definitione & quidditate prædicati; ut, v.g. *homo est risibilis*, quia de essentia hominis non est risibile proxime, è contratio tamen risibile includit essentialiter hominem. Sed advertet, ad hunc modum inherendi requiri, ut subiectum habeat aliquam connexionem, saltem naturaliter loquendo, cum ipso prædicato, qualem habet homo cum risibili. quare prædicationes purè accidentales, ut, *homo est niger*, &c. non pertinent ad hunc secundum modum. Nonnulli etiam excludunt ab eo alia accidentia, quæ licet conveniant soli, non tamen semper, neque omni, ut esse Musicum, respectu hominis. Alij è contrario ea dicunt pertinere ad hunc modum secundum, quia prædicatum habet connexionem cum subiecto. Quæstio est de nomine, & parvi momenti; in qua magis aridet primus modus dicendi, scilicet ea non pertinere ad hunc secundum modum; quia licet ipsa habeant connexionem cum subiecto, hoc tamen nullam habet connexionem cum ipsis, prout requiritur ad hunc secundum modum. Alij præterea ad hunc modum reducunt prædicationes rationum inferiorum de superioribus, ut, *animal est rationale*. quia & rationale habet connexionem determinatam cum animali, & animal habet connexionem cum rationali disiunctivè, id est, cum rationali & irrationali. Neque hinc sequitur, inquit, hanc prædicationem, *homo est albus vel non albus*, pertinere ad hunc secundum modum: quia licet homo habeat connexionem disiunctivam cum albo & non albo, sicut animal cum rationali vel irrationali; non tamen è contrario, albus aut non albus habet connexionem cum homine: potest enim & in charâ & in muro reperi, ideoque non pertinent ad hunc modum per se. Quæstio tota est de modo loquendi, in quo non placet mihi ista ratio de exigentiâ disiunctivâ rationalis vel irrationalis, quia hæc respectu rationalis nulla prorsus est; sic enim qualibet res haberet exigentiam cuiuslibet disiunctivè, id est illius, vel carentiæ illius. quod licet in re sit verum, non tamen ideo qualibet res dicitur con-
71 nexa cum alterâ. Melius ergo aliunde dicitur illa prædicatio, *animal est rationale*, esse per se, quia rationale dicit ipsum animal (sicut supra in exemplo de risibili dixi) etiam si animal non dicat rationale, sicut etiam animal rationale in suo conceptu non dicit risibile: at neque album dicit Petrum, neque Petrus album, ideo hæc non est præ-

dicatio per se, quia potest esse *Petrus non albus*, & *albus non Petrus*.

Tertius modus convenit omnibus, quæ non concipiuntur ut alteri adiacentes, sed potius ut per se stantes; quales sint omnes termini absoluti sine concreti siue abstracti, de quibus egimus in Summulis. Item omnibus prædicatis, quæ verè non inhaerent subiectis, sed sunt de essentia illorum, ut, *Petrus est animal rationale*, quia rationale & animal non inhaerent propriè Petro, sed per se existunt.

Quartus modus per se dicitur per se causandi, 72 estq; quando de causis prædicatur earum actuales operationes, ut, *ignis calefacit*, *sol illuminat*, &c.

Dubitari solet in præsentia, utrum operationes contingentes prædicentur per se hoc quarto modo de suis causis, ut v.g. *homo discit currere*, *homo videt*, *animal se movet*. Negant nonnulli, quia tales operationes demonstrari non possunt à priori per suam causam: neque enim valet, *homo est risibilis*, ergo ridet. Alij verò affirmant, quia Deus per se dicitur causare creaturas, & tamen illas contingenter & liberè causat. Item hæc prædicatio est per se huius quarti modi, *Musici cantat*, *Philosophus disputat*, & tamen nec Philosophus necessariò disputat, nec Musicus cantat. Quæstio hæc est etiam de voce, in qua adhæreo parti neganti, ab rationem supra factam, quam confirmo: quia non dicitur per se prædicatio; *homo peccat*, vel *Petrus currit*, quia sunt actiones contingentes; ergo actiones contingentes non prædicantur per se hoc quarto modo de suis causis. Ad exempla opposita respondeo, Deum dici quidem per se causam creaturarum, non tamen in hac acceptione per se: quia cum hæc debeat pertinere ad demonstrationem à priori, includit necessariò connexionem causæ cum effectu ut actualiter existente, quæ non est in Deo respectu creaturæ existentis. Dicitur ergo Deus causa per se, perfectitate se tenente ex parte effectus, id est quod illæ creaturæ pendent per se à Deo. quo sensu dicitur etiam per se, *Musici cantat*, id est cantus per se penderet à Musico. His positis,

PRIMA CONCLUSIO. Demonstratio perfectissima debet constare prædicato per se primo & secundo modo. Probat, quia debet constare vna præmissa, in qua ponatur definitio essentialis subiecti: hæc autem est de formali conceptu subiecti, ergo est prædicatum per se primo modo. Deinde, secunda propositio debet constare primâ passione pro prædicato; prima autem passio est prædicatum per se secundo modo, ergo præmissa demonstrationis debent constare prædicatis pertinentibus ad primum & secundum modum per se.

SECUNDA CONCLUSIO. Reliquæ demonstrationes non exigunt prædicata per se. Probat, facile, quia ex prædicatis omnino accidentalibus possunt fieri demonstrationes, ut, *Petrus currit*, *Petrus est albus*, ergo *album currit*. ecce duo prædicata, scilicet album & currere, quæ nullo modo per se conveniunt Petro. Et hoc modo possunt fieri alia plures demonstrationes. Item à posteriori ex effectibus contingentibus, ut *Petrus discit currere*, ergo *est homo*. Hi autem effectus non prædicantur per se vilo modo ex quatuor modis supra assignatis, nec in hac re maius aliquod mysterium quæras.

SECTIO IX.

De scientiâ, opinione, & fide, quæ per demonstrationem & alios syllogismos acquiruntur.

75 **D**IXIMVS hucusque de præmissis, iam nunc de earum effectibus aut quasi effectibus: hi autem sunt, scientia ex præmissis demonstrationis, opinio ex syllogismo probabili, fides ex præmissis nitentibus auctoritate vel humanâ vel diuinâ, iuxta diuersitatem testimoniorum quibus innituntur. De his fusiùs agetur in libris de Animâ, ubi propriam habent sedem: in præsentem tamen nonnulla perstringam, quæ necessaria videntur pro notitiâ exactâ demonstrationis, de quâ hucusque egimus. Eadem autem viâ nonnulla dicam de aliis syllogismis.

Scientia multipliciter vsurpatur. Primò latissimè, pro quacumque cognitione intellectuali, præsertim certâ & infallibili: quo sensu etiam Fides diuina dicitur scientia, propter summam eius certitudinem & infallibilitatem. Secundò strictiùs, pro cognitione euidenti alicuius rei siue discursiua siue immediatâ: quo sensu dicimus Deum habere scientiam, etiamsi non habeat realem discursum; & nos dicimur habere scientiam de his quæ sensu percipimus. Tertiò strictissimè, pro cognitione euidenti deductâ per discursum ex præmissis euidētibus, quas hactenus explicauimus.

76 Hæc scientia sic accepta diuiditur in *actualem* & *habitualem*. Habitualis est habitus productus ex conclusionibus scientificis, facilitans intellectum, ad similes assensus iterum producendos. Actualis est ipse actus conclusionis, seu ipsa conclusio scientifica, quæ potest sic definiri: *Est cognitio discursiua certâ & euidens*. Per *discursiua* distinguitur à scientiâ in secundâ acceptione supra traditâ: per *certâ* distinguitur ab opinione; per *euidens* à conclusionibus Fidei diuinâ, quæ non sunt euidentes. Sed aduerte, illam particulam *certâ* videri redundantem, includitur enim in illâ alterâ *euidens*, licet è contrario *euidens* non includatur in *certâ*, ponitur tamen ad maiorem explicationem.

Scientia in hac acceptione potest diuidi eodem modo, quo diuisimus demonstrationem à num. 1. Ratio est clara: quia, cum hæc scientia nihil aliud sit quam conclusio demonstratiua, quot fuerint species demonstrationis, tot erunt & scientiæ, id est, conclusiones demonstratiuæ. Videatur ille numerus 1. nec enim semel atque iterum vacat repetere eas diuisiones.

77 *Opinio* latè sumpta significat assensum cum formidine, ideoque excluduntur à ratione opinionis omnes assensus certi siue euidētes siue obseuri: includuntur tamen sub opinione in hoc sensu siue probabiles, siue improbabiles, siue etiam errores; quos persæpè vocamus opiniones, quamuis eos omnino falsos iudicemus. Secundò strictiùs sumitur pro assensu probabili, etiamsi cum formidine; in quâ acceptione excluduntur à ratione opinionis omnes errores. vnde de re omnino improbabili dicimus, eam non cadere sub opinionem. *Opinio* ergo sic accepta defini-

tur ab Aristotele cap. 26. *est acceptio immediata propositionis non necessaria*. Vbi obserua Primò, Aristotelem eam definiuisse opinionem quæ est in præmissis: nam opinio conclusionis probabilis non est immediata, quia deducitur ex præmissis. Secundò, illas particulas *non necessaria* non accipi in præsentem pro propositione de obiecto contingenti: de obiectis enim omnino contingentibus potest haberi scientia & certitudo, vream habet Deus de existentia creaturarum omnium, quæ tamen non est necessaria, sed contingens; & nos habemus certitudinem, non opinionem, de obiectis quæ sensu percipimus, & quæ in nobis ipsis experimur. Item è contrario de obiectis omnino necessariis potest esse opinio, seu assensus probabilis; vt contingit, quoties probabiliter tantum cognoscitur definitio rei, & alia prædicata essentialia, aut possibilitas alicuius creature: & in Theologiâ de multis prædicatis diuinis habemus tantum opinionem, cum tamen hæc omnia obiecta sint maximè necessaria. Ergo per propositionem *non necessariam* intellexit Aristoteles eam, quæ quantum ad modum, quo versatur circa suum obiectum, & quo illud cognoscit, non habet necessariam connexionem cum verâ illius existentia. Et hinc nascitur formido, quæ requiritur ad opinionem, non quasi expresse dubitare debeat intellectus vtrum illud obiectum ita se habeat, quod rectè obseruauit Caietanus in præsentem cap. 3. dub. 1. sed solum, quia quasi implicite dubitat intellectus, quatenus non adheret firmiter illi obiecto. Quod si intellectus reflectatur expresse supra illum actum, cognoscet non repugnare illi falsitatem, attendendo ad modum quo circa suum obiectum versatur. Hæc opinio potest diuidi eodem prorsus modo, quo diuisimus numero 76. demonstrationem, in *actualem* & *habitualem*, à priori & à posteriori, &c.

Hic aduerte vterius, opinionem non esse ipsam formidinem, neque eam semper sibi habere connexionem, nisi quando non est in intellectu alia cognitio certa de eodem obiecto. Si enim hoc sit, formido, quæ poterat causari ab opinione, tollitur per scientiam; de quo alibi egi, ostendens non repugnare, simul eos duos assensus etiam circa idem obiectum.

Fides est assensus alicuius rei ob solam auctoritatem extrinsecam dicentis. Hæc est duplex, alia *supernaturalis*, alia *naturalis*. Naturalis est, quæ nititur auctoritate creatâ hominis vel Angeli. Supernaturalis est, quæ nititur auctoritate Dei dicentis. Illa est fallibilis, quia non repugnat hominem & Angelum quantum ex se falli, in suis dictis: hæc verò infallibilis, quia Deus nec potest fallere, nec falli. Vtrique potest esse *immediata* vel *mediata*. Immediata, quando immediatè auditur vel Deus vel homo loquens, & illis præstat assensus propter eorum auctoritatem. Mediata, quando ex propositionibus auditis & creditis per fidem, infertur alia tertia veritas, vt cum ex eo quod Deus reuelauerit homines decedentes in peccato mortali, in æternum puniendos, & ex eo quod reuelauerit Iudam mortuum in peccato, infero eum in æternum puniendum; quæ veritas sub his terminis expresse non est reuelata. Idem est in fide humanâ: si enim quis dicat, Regem cum omnibus filiis suis in Iulianiam protectum, & ex aliâ parte iterum dicat, Regem

gem habere quatuor filios, infero per bonam consequentiam, quatuor filios Regis abiisse in Lusitaniam, qui est assensus fidei, medius tamen.

Obseruavi supra, omnem assensum innitentem fide humana siue mediata siue immediata, semper esse fallibilem, propter rationem dictam; nunc addo, non omnem nitentem mediata auctoritate diuinā esse infallibilem: potest enim reddi fallibilis ex consequentiā solum probabilis, sicut ex praemissis euidentibus potest sequi conclusio tantum probabilis, propter consequentiam solum probabilem, quando non adeo est manifesta recta forma syllogismi; si enim sit recta forma syllogismi, necessariō erit infallibilis. At ē contrariō omnem assensum nitentem fide humana esse absolute fallibilem, quia potest homo dicens vel fallere, vel falli.

Video tamen hic aliquem contendentem, istum assensum, *Roma est*, nitentem dictis hominum (excludo iam quid de *Roma* in Sacra pagina dicatur) esse certum physice loquendo, eō quod, inquit, non potuerunt etiam physice tot homines conuenisse ad mentendum & affirmandum, *Romam esse*, si verē non esset. Hæc ratio omnino displicet, quia nulla est repugnantia physica in eo, quod tot conueniant ad mentendum, quod ostenditur manifestē. Nam postquam Petrus mentitus est, potuit & Ioannes: & mendacium Petri non adimit vires physicas Ioanni, aut aliis ad mentendum, imō vires ille addit, quia exemplo suo istum ad mentendum excitat. Numquid non plures fortē haretici conueniunt ad affirmandum vnum mendacium, quam sint Scriptores qui *Romam esse* testantur? Quæ non historia in vno integro regno vt certissima habentur, de quibus non licet ibidem dubitare, negantur tamen ab aliis? Quod si mille possunt physice loquendo mentiri, & mille quingenti poterunt, neque video quā consequentiā id dictum sit ab his Auctoribus. Si enim id esset certum physice, etiam Metaphysice esset: nam si naturaliter repugnat eos omnes conuenire ad mentendum, certē supernaturaliter & diuinitus multo magis repugnabit; nec enim Deus faciet aut potest facere miraculum, vt omnes conueniant ad mentendum. Quomodo ergo negant eam veritatem esse Metaphysice certam, si semel

dicant esse physice? nisi fortē velint, Deum, licet non possit facere miraculum vt omnes mentiantur, posse tamen vt omnes fallantur, vt dum putant se dicere veritatem, eam non dicant: ideoq; Metaphysice non esse certum, *Romam existere*. Sed neque hæc solutio locum habet in sententiā aientium, actus intuitiuos, quales essent illi, *ego vidi Romam*, non posse esse absente obiecto. Vnde saltem in eā sententiā deberet dici, nos esse certos Metaphysice de prælijs Pompeij, Cæsaris, Scipionis, &c. quod est absurdissimum.

Tandem rogo hos Auctores, Duos vel tres mentiri, aut ex mendacio aliorum decipi, non repugnat physice: quando ergo veniunt ad numerum in quo ea repugnantia sit, an hic sit tertius an secundus. Tunc autem quam poterunt physicam repugnantiam assignare in eo, quod alius præter illos mentiatur? Constat ergo, omnem assensum humanā fide nitentem, etiam si omnium hominum auctoritate futeatur, physice seu naturaliter esse fallibilem, licet moraliter certus sit.

Obserua secundō, ad assensum Fidei diuinā omnino infallibilem, deductum per consequentiam, requiri vtramque præmissam esse de Fide diuinā: si enim alteratantum sit fidei humana, assensus erit absolute fallibilis, quia veritas conclusionis & eius infallibilitas pendent ex veritate & infallibilitate vtriusque præmissæ. Vnde cuiuslibet defectus refunditur in conclusionem. Et hinc ortum traxit commune proloquium, *Conclusio sequitur partem debiliorem*. Similiter, si vna ex præmissis sit naturalis, altera de Fide, conclusio non potest esse de Fide, nec certior quā sit assensus naturalis vnius præmissæ, etiam si homo velit conclusioni certius adherere, quod male aliqui docuere. Ratio est, quia si conclusio nititur veritati præmissæ, non est in manu meā facere, vt assensus conclusionis sit firmior, quā assensus præmissæ; sicut non potest vllus artifex facere, vt murus vnicē innitens fundamento sit solidior & stabilior ipso fundamento.

Vtrum autem possit simul intellectus assentiri eidem veritati & propter demonstrationem, & propter reuelationem diuinam, vel fidem humanam, dicemus Deo dante in libris de Animā, Disputatione vi. à numero 95. de scientiā verō subalternā & subalternante à num. 115.

